

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

PITKOSPUUT - LAUSUNTOTYÖN KEHITTÄMISHANKE
Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitys eri toimijoiden silmin
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella

Pesonen Jenni

Rasku Teresa

2012 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

PITKOSPUUT - LAUSUNTOTYÖN KEHITTÄMISHANKE
Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitys eri toimijoiden silmin
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella

Pesonen Jenni
Rasku Teresa
Rikosseuraamusalan
koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2012

Pesonen Jenni
Rasku Teresa

Pitkospuut - lausuntotyön kehittämishanke
Yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitys eri toimijoiden silmin
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella

Vuosi 2012 Sivumäärä 72

Opinnäytetyössämme tutkittiin yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitystä eri toimijoiden näkökulmasta Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Tarkoituksena oli kartoittaa alueen lausuntotyötä koskevia kokemuksia yhdyskuntapalvelusta ja siihen liittyvästä soveltuvuus selvityksestä, niiden merkityksiä eri toimijoille sekä mahdollisia kehittämisen kohteita eri toimijoiden näkökulmasta.

Opinnäytetyömme on Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen koordinoiman Pitkospuut - hankkeen alkukartoitus yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvityksen osalta. Pitkospuut - hanke on kaksi ja puoli vuotta kestävä hanke, jonka tarkoituksena on lausuntotyön kehittäminen sekä käytänteiden yhtenäistäminen Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Hankkeen tietopohjana on käytännön kokemus, jota sekä arviointikeskuksilla, yhdyskuntaseuraamustoimistoilla että vankiloilla on yhteisistä asiakkaista.

Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat lausuntojen pyytäjät eli syyttäjänvirastot ja käräjäoikeudet sekä lausuntojen laatijat eli arviointikeskukset ja osa yhdyskuntaseuraamustoimistoista. Tutkimus toteutettiin sähköisellä puolistrukturoidulla kyselylomakkeella kevään 2012 aikana. Tutkimusaineisto analysoitiin kvantitatiivisen aineiston osalta SPSS-ohjelmalla ja kvalitatiivinen aineisto sisällönanalyysin avulla. Opinnäytetyömme näkökulmaksi valitsimme rikosseuraamusalan asiakkaiden tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden.

Saavutimme opinnäytetyöllemme asetetut tavoitteet, sillä saimme kyselytutkimuksen avulla arvokasta tietoa eri toimijoiden asenteista sekä itse yhdyskuntapalvelua että siihen liitettävää soveltuvuus selvitystä kohtaan. Lausuntojen pyytäjien ja lausuntoja laativien niille antamat merkitykset olivat pääpiirteittäin yhdenmukaisia, mutta myös kehittämiskohteita nimettiin erityisesti arjen käytäntöjä koskien.

Pesonen Jenni
Rasku Teresa

Pitkospuut - the assessment work development project
Suitability assessment of the community service through the eyes of different actors in the Criminal Sanctions region of Eastern and Northern Finland

Year	2012	Pages	72
------	------	-------	----

Our thesis was to study the suitability assessment of community service from the perspective of the different actors in the criminal sanction area of Eastern and Northern Finland. The purpose was to survey the area on the work experiences of community service and the related suitability assessment, the meanings by the different actors, as well as potential targets for development from many different viewpoints.

Our thesis acted as a start report for suitability assessment of community service in the Pitkospuut- project, which is coordinated by the assessment center of the Criminal Sanctions Region of Eastern and Northern Finland. Pitkospuut is a two-and-half-year project, which is designed to work on the development and harmonization of practices in the Criminal Sanctions Region of Eastern and Northern Finland. Project information is based on practical experience, which the assessment center, community sanction offices and prisons have from common customers.

The target group was the requesters of the assessments, such as prosecutors' offices and the District Court, as well as those giving the assessments such as the assessment centers and part of the community sanction offices. The study was carried out by an electronic semi-structured questionnaire in the spring of 2012. Research data were analyzed by quantitative data using the SPSS program and the qualitative data using content analysis. The equality of criminal sanctions customers and the principle of equality were chosen as perspectives of this study.

We achieved the objectives of the thesis, because with questionnaire survey we got valuable information about the attitudes of the different actors toward community service itself but also the related suitability assessment. The meanings of the assessments perceived by the requesters and assessment givers were broadly in line with each other, but also development areas were named especially regarding the practices of everyday life.

Keywords: Criminal sanctions field, community service, suitability assessment, the Criminal Sanctions region of Eastern and Northern Finland, the Pitkospuut -project

SISÄLLYS

1	Johdanto	6
2	Rikollisuuden hallinta ja yhdyskuntapalvelu	7
2.1	Kriminaalipolitiikka	7
2.2	Rikosseuraamuslaitos	8
2.3	Rangaistusjärjestelmä.....	10
2.3.1	Yhdyskuntapalvelu	11
2.3.2	Soveltuvuusselvitys.....	11
2.4	Eettisyys	12
2.5	Rikosseuraamusalan kehittäminen	13
2.5.1	Rikosseuraamusalan kehittämishanke	13
2.5.2	Yhdyskuntapalvelun kehittäminen	14
2.5.3	Tutkimuksia yhdyskuntapalvelusta	15
3	Opinnäytetyön tavoitteet	20
4	Opinnäytetyön toteutus	22
4.1	Kyselylomake.....	24
4.2	Kyselyn toteuttaminen	25
4.3	Tulosten analysointi	26
5	Tutkimustulokset	26
5.1	Taustatiedot.....	27
5.2	Yhdyskuntapalvelu	30
5.3	Soveltuvuusselvitys	37
5.4	Soveltuvuusselvitystyötä edesauttavat	52
5.5	Haasteet soveltuvuusselvitystyössä	53
5.6	Kehittämiskohteet	54
6	Johtopäätökset.....	55
7	Pohdinta.....	58
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	62
	Kyselylomake	62
	Saatekirje 1.	68
	Saatekirje 2.	69
	Hankkeen toimeksianto.....	70

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen kordinoiman Pitkospuut - hankkeen alkukartoitus. Tarkoituksenamme oli selvittää alueen lausuntotyötä koskevia kokemuksia yhdyskuntapalvelusta ja siihen liittyvästä soveltuvuusselvityksestä, niiden merkityksiä eri toimijoille sekä mahdollisia kehittämisen kohteita eri toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat lausuntojen pyytäjät eli syyttäjänvirastot ja käräjäoikeudet sekä lausuntojen laatijat eli arviointikeskukset ja osa yhdyskuntaseuraamustoimistoista. Tutkimuksemme kohdentui soveltuvuusselvityslausuntoihin sen vuoksi, että Pitkospuut - hanke tarkastelee lausuntotyötä nimenomaan pitkittäisnäkökulmasta ja monissa tapauksissa voidaan sanoa soveltuvuusselvityssasiakkaalla olevan taustallaan muita seuraamuksia. Rajaus oli tarpeellinen myös tutkimuksen laajuuden vuoksi.

Pitkospuut on kaksi ja puoli vuotta kestävä hanke, jonka tarkoituksena on lausuntotyön kehittäminen sekä käytänteiden yhtenäistäminen Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Hankkeen tietopohjana on käytännön kokemus, jota sekä arviointikeskuksilla, yhdyskuntaseuraamustoimistoilla että vankiloilla on yhteisistä asiakkaista. Pitkittäisnäkökulma rakentuu juuri näiden eri toimijoiden kokemusten yhdistämiselle. Hankkeen pilotointipaikkana toimii Jyväskylän arviointikeskus yhteistyössä Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimiston sekä Laukaan vankilan kanssa. Hankkeen keskiössä on puolivuositain järjestettävät seminaarit, joissa pyritään luomaan uusia ja yhtenäisiä käytäntöjä, joita pilottipaikka toteuttaa ja raportoi kokemuksistaan arviointikeskuksen johtoryhmälle. Hanke käynnistettiin helmikuussa 2012 aloitusseminaarilla ja päätösseminaari on tarkoitus pitää vuoden 2014 aikana.

Halusimme valtakunnallisen ja ajankohtaisen opinnäytetyöaiheen, jonka tutkimukselle on todellinen tarve. Saimme tiedon hankkeesta ja mahdollisesta opinnäytetyöaiheesta Pesosen osallistuttua arviointikeskuksen koulutuspäiville toukokuussa 2011 ja päätös opinnäytetyön sisällöstä syntyi syksyn 2011 aikana. Pitkospuut - hanke tarjosi kaipaamaamme haastetta ja raamit työllemme; saimme kuitenkin vapauden rajata aihetta omien kiinnostustenkohteidemme mukaan. Hankkeen aihe oli mielenkiintoinen sekä lausuntotyön kehittämisen että yhteisten työtapojen etsimisen kannalta, mutta näimme parhaaksi rajata tutkimus käsittämään pääasiassa yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksiä. Opinnäytetyömme näkökulmaksi valitsimme rikosseuraamusalan asiakkaiden tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden, joiden turvaamiseen jokainen alan virkamies on omalta osaltaan velvoitettu. Tutkielmamme on tarkoitus toimia vertailupohjana kahden ja puolen vuoden jälkeen mahdollisesti tehtävälle loppukartoitukselle. Työelämän yhdyshenkilönä toimi Mikkelin arviointikeskuksen erikoissuunnittelija ja hankkeen ohjausryhmään nimetty jäsen Sari Kosonen.

2 Rikollisuuden hallinta ja yhdyskuntapalvelu

Rikollisuus on ilmiö, joka esiintyy kaikkialla ja kaikkina aikoina. Aina löytyy niitä, jotka rikkoivat yhteiskunnan asettamia lakeja ja sääntöjä; tästä johtuen on loogista, että norminrikkooja seuraa rangaistus. Mikäli lakeja ja sääntöjä ei olisi, ei olisi myöskään niiden rikkojia, sillä rikkomaton normi olisi yksinkertaisesti tarpeeton. Yhteiskunta kuitenkin tarvitsee yhteisiä pelisääntöjä toimiakseen jokaisen jäsenensä kannalta oikeudenmukaisesti. Näin ollen myöskään rikollisuutta ei koskaan voida täydellisesti kitkeä, joten huomio täytyykin kiinnittää sen hallitsemiseen sekä siitä johtuvien haittojen minimointiin. (Laine 2007: 38.)

2.1 Kriminaalipolitiikka

Lähtökohta rikollisuuden hallitsemiselle on kriminaalipolitiikka, jonka tarkoituksena on vaikuttaa sekä itse rikollisuuteen sekä siitä johtuviin haittoihin. Rikollisuutta ei voi poistaa, joten on tarkoituksenmukaista pyrkiä minimoimaan rikollisuudesta johtuvia haittoja sekä toimimaan kaikkien osapuolten kannalta oikeudenmukaisesti; näin ollen esimerkiksi uhrin asema on kriminaalipolitiikan näkökulmasta tärkeä. Kriminaalipolitiikka ei kuitenkaan yksinään ole vaikuttamassa rikollisuuteen, vaan myös muun muassa sosiaali- ja päihdepolitiikka ovat vahvasti yhteydessä rikollisuuden hallintaan. (Laine 2007: 191.)

Kriminaalipolitiikan keinot voidaan jakaa esimerkiksi neljään luokkaan: yleiset yhteiskuntapolitiikan keinot, rikosoikeudelliset keinot, kiinnijäämisriski ja rangaistuksen todennäköisyys sekä rikosten tilannetorjunta tai ennaltaehkäiseminen. Yleiset yhteiskuntapolitiikan keinot käsittävät vaikuttamisen paine- ja motiivitekijöihin, jotka alentavat rimaa syyllistyä rikoksiin; käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi vangin hallittua ja suunnitelmallista vapautumista. Rikosoikeudelliset keinot sisältävät kriminalisoinnit, rangaistukset, sanktiot ja seuraamukset, joita muuttamalla vaikutetaan sekä yleis- että erityisesti rikollisuuteen; yleisestävyydellä eli yleispreventiolla tarkoitetaan pelotevaikutusta, jonka vuoksi pysytellään kaidalla polulla ja erityisestävyys sen sijaan painottaa vaikuttamista yksilöön ja tämän kriminogeenisiin tekijöihin. (Laine 2007: 192-194.) Kriminogeeniset tekijät jaetaan staattisiin eli muun muassa rikoksentekijän ikä, sukupuoli sekä aiempi rikos- ja tuomiohistoria sekä dynaamisiin eli muun muassa rikosmyönteiset asenteet rikollinen seura, päihteiden ongelmakäyttö, puutteelliset ongelmanratkaisutaidot sekä vihamielisyys (Harrikari 2010: 33). Rikosoikeudellisiin keinoihin kuuluu myös keskustelu rankaisumuodoista ja sanktioankaruudesta. Laine nostaa kirjassaan norjalaisen kriminologi Nils Christien rangaistusarvoteorian, jonka mukaan rangaistukset ovat subjektiivisia ja niiden vaikuttavuus yksilökohtaista. Kiinnijäämisriski ja rangaistuksen todennäköisyys eli sanktiovarmuus tarkoittavat kriminaalipolitiikan keinona yksinkertaisesti sitä, että suuri riski jäädä rikoksestaan kiinni ehkäisee siihen ryhtymistä. Neljäs ja viimeinen luokka eli rikosten tilannetorjunta tai ennaltaehkäiseminen perustuu kiistattomaan yhteyteen ri-

kostilaisuuksien ja toteutuneiden rikosten välillä, johon pyritään vaikuttamaan esimerkiksi lisäämällä valvontaa ja kontrollia. (Laine 2007: 194-198.)

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen toimenpideohjelma vuosille 2007-2011 pitää sisällään sekä tärkeimpiä kriminaalipoliittisia kehitysnäkymiä, kehittämiskohteita että toimenpideehdotuksia. Ohjelman on tarkoitus toimia jatkovalmisteluna oikeusministeriön Oikeuspolitiikan strategia ja kehitysnäkymiä 2003-2012 -julkaisulle. Kriminaalipolitiikan toimintaohjelmalle on asetettu tavoitteiksi (1) rikostilaisuuksien ja rikosriskien vähentäminen, (2) rikosvastuun toteutuminen joutuisasti, luotettavasti ja oikeudenmukaisesti, (3) ennustettava, rationaalinen ja kustannustehokas seuraamusjärjestelmä, (4) rikosseuraamusten turvallinen ja tehokas täytäntöönpano uusintarikollisuutta vähentäen sekä (5) rikoksen uhrin aseman parantaminen ja oikeusturvan toteuttaminen. (Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka 2007: 30-32.)

Rikoksesta seuraavan rangaistuksen on ajateltu toimivan sekä sovituksena yhteiskunnalle että yleispreventiona yhteiskunnan muille jäsenille; on kuitenkin havaittu, ettei äärimmäinen sanktioankarus ja siitä seuraava pelotevaikute kokonaisuudessaan vaikuta toivotulla tavalla. Tästä johtuen on huomiota kiinnitetty erityisprevention näkökulmasta yhä enemmän yksilöön ja tämän ominaisuuksiin. Käytännössä tämä tarkoittaa vaikuttamista yksittäiseen rikoksenteikijään lisäämällä hänen mahdollisuuksiaan toimia yhteiskunnan normien mukaisesti sekä tukemalla hänen matkaansa kohti rikoksetonta elämää. (Laine 2007: 259-264.) Alun perin vankila syntyi kuolemanrangaistuksen vaihtoehdoksi, mutta nykyään yhdyskuntaseuraamukset ovat tulleet osaksi rangaistusjärjestelmää. Yhdyskuntaseuraamukset ovat taloudellisesti kannattavampia ja niiden avulla voidaan välttää ehdottoman vankeusrangaistuksen haittavaikutuksia kuten laitostumista tai rikollisen kulttuurin omaksumista. Tunnetuin vapaudessa toimeenpantava seuraamus on ehdollinen vankeusrangaistus, joka pitää sisällään tiettyjä sääntöjä, joita tuomitun on noudatettava; mikäli näin ei tapahdu, voi tuomioistuimien panna rangaistuksen täytäntöön ehdottomana. Suomessa myös yhdyskuntapalvelu on olennainen osa vapaudessa suoritettavia rangaistuksia. Käytännössä yhdyskuntapalvelu on palkatonta yleishyödyllisen työn tekemistä ja voi toimia joko itsenäisenä rangaistuksena tai ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa. (Laine 2007: 357-363.)

2.2 Rikosseuraamuslaitos

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953 määrää rangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa varten oikeusministeriön alaisen Rikosseuraamuslaitoksen, jonka toimialueena on koko maa. Laitoksen toiminnan ensisijaisena tavoitteena on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano siten, että lisätään tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistetään heidän elämänhallintaansa ja sijoittumistaan yhteiskuntaan. Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittu-

jen nuorten rikoksenteekijöiden valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 2009.)

Vuoden 2010 alusta lähtien rangaistusten täytäntöönpanosta on vastannut vankeinhoidon ja kriminaalihuollon sijaan yksi viranomaistaho. Organisaatiouudistuksen myötä syntyi Rikosseuraamuslaitos, jonka tavoitteena on toimeenpanna vankeusrangaistukset ja yhdyskuntaseuraamukset entistä tehokkaammin. Rikosseuraamuslaitoksessa asiakkaan polku tutkintavankeudesta rangaistuksen toimeenpanoon sekä lopulta vapautumiseen muodostuu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Perustehtävässään rikosseuraamuslaitoksen työntekijät sekä laitoksen muut virkamiehet huolehtivat rangaistusten lainmukaisesta ja turvallisesta täytäntöönpanosta sekä normaalisuusperiaatteen noudattamisesta; vapaudenmenetyksen tulisi olla tuomitulle ainoa rangaistus rikoksestaan. Rangaistusajan suunnittelun myötä pyritään kehittämään tuomitun valmiuksia rikoksettomaan elämään; vahvistamalla elämähallinnan taitoja, on hänen mahdollisuutensa uudelleenintegroitua yhteiskuntaan paremmat. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallisia yksiköitä ovat Helsingissä sijaitseva keskushallintoyksikkö sekä vankien terveydenhuollosta vastaava terveydenhuoltoyksikkö Hämeenlinnassa. Suomi jakaantuu nyt kolmeen rikosseuraamusalueeseen, joilla lausuntotyö, tuomitujen arviointi ja sen perusteella tehtävä rangaistusajan suunnittelu on keskitetty arviointikeskukseen sekä hallinnolliset tukitoiminnot aluekeskukseen. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen päätoimipaikka on Helsinki, Länsi-Suomen Tampere ja Itä- ja Pohjois-Suomen alueen päätoimipaikka on Kuopio. Perusyksiköitä ovat yhdyskuntaseuraamustoimistot, avovankilat ja suljetut vankilat; koko maassa on yhteensä 16 yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja 29 vankilaa. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta. Tämä tarkoittaa seuraamusten turvallista ja laillista täytäntöönpanoa sekä myötävaikuttamista uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä arvoina on pidetty ihmisarvon kunnioittamista ja oikeudenmukaisuutta; näihin arvoihin myös rikosseuraamuslaitos toiminnassaan sitoutuu. Käytännössä tämä arvoihin sitoutuminen näyttäytyy perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisena ja tuomitujen kohtelemisena inhimillisesti, asiallisesti sekä keskenään tasavertaisesti; on taattava myös kaiken toiminnan lainmukaisuus, oikeuden ja kohtuuden noudattaminen sekä tuomitun yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen kohti rikoksetonta elämäntapaa. Rikosseuraamusalan työn kannalta tärkeimpänä arvona on lisäksi usko ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Rikosseuraamusalan strategia 2011–2020 sisältää Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävän, arvot, vision sekä keskeiset tavoitteet. Strategian perusta on rakennettu toimintaympäristön muutosanalyysillä, oikeusministeriön linjauksilla, Riseala 2010 - hankkeen keskeisillä linjauksilla sekä Rikosseuraamuslaitoksen suunnitteluasiakirjoilla. Strategiaan kirjattuja tavoitteita ovat rangaistusten täytäntöönpanoa koskien (1) rangaistusten painopisteen siirtäminen seuraamusjärjestelmässä laitosseuraamuksista vapaudessa täytäntöön pantaviin seuraamuksiin ja rangaistusten täytäntöönpanossa suljetuista laitoksista avolaitoksiin, (2) keskittyminen seuraamusten sisältöjen ja vaikuttavuuden kehittämiseen, (3) sähköisen valvonnan ja teknisten apuvälineiden aikaisempaa suurempi hyödyntäminen rangaistusten täytäntöönpanossa, (4) vapauttamisvaiheen tukitoimien laajentaminen, (5) yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kehittäminen, (6) vankiloiden terveydenhuollon yleiseen terveydenhuoltojärjestelmään siirtämisen selvittäminen, (7) viimeistenkin paljusellien poistaminen vankiloista peruskorjausohjelman myötä sekä (8) rangaistusten täytäntöönpanon asiakastietojärjestelmän uudistaminen. (Rikosseuraamusalan strategia 2011–2020 2011.)

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi kehittää sekä työn sisältöä ja työmenetelmiä, mutta myös prosesseja kokonaisuudessaan; lisäksi kehityskohteena on henkilöstön ammattitaito sekä yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa. Strategian mukaan Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan laatu ja yhdenvertaisuus taataan muun muassa käsikirjoilla ja yhtenäisillä linjauksilla eri toimijoiden kesken. (Rikosseuraamusalan strategia 2011–2020 2011.)

2.3 Rangaistusjärjestelmä

Rikosoikeusjärjestelmä perustuu rikosoikeudellisiin normeihin ja se on osa julkisoikeutta. Rikosoikeudelliset normit määräävät milloin henkilö on syyllistynyt rikokseen ja kuinka hänet on rikoksestaan tuomittava. Rikos voidaan määritellä teoksi tai laiminlyönniksi, josta lainsäädännön mukaan on tuomittava rangaistus. Rikoslaisissa on määritelty jokainen rikos tunnusmerkistöineen sekä rangaistussäännöksineen; tunnusmerkistö kuvaa rikoskuvauksen ja rangaistussäännös siitä seuraavan rangaistuksen. Rangaistuksen määrää tuomioistuin tai muu siihen oikeutettu viranomainen kuten syyttäjä tai poliisi todettuaan rikosoikeudenkäynnissä tai summarisessa menettelyssä henkilön syyllistyneen siihen rikokseen, josta häntä on epäilty. Rangaistusjärjestelmä koostuu erilaisista rangaistusmuodoista, jotka luokitellaan yleensä vapausrangaistuksiin ja yhdyskuntaseuraamuksiin sekä sakkoihin; Suomessa eri muotoja ovat ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus, ehdollinen vankeus, sakko sekä rikesakko. Rangaistusjärjestelmää ohjaavat vahvasti yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet, joista ensimmäinen edellyttää kaikkien rikoksentekeijöiden kohtelemista ja tuomitsemista samantavoisesti ja jälkimmäinen pyrkii oikeudenmukaisuuteen lähtökohtana rikosten laatu sekä niiden välinen suhde. (Tapani & Tolvanen 2011: 3-19.)

2.3.1 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta, mikäli rikoksesta epäillyn katsotaan siihen soveltuvan sekä epäilty antaa suostumuksensa yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. Yhdyskuntapalvelurangaistusta voidaan tuomita vähintään 20 ja enintään 200 tuntia. Yhdyskuntapalvelua voidaan määrätä myös yli vuoden pituisen ehdollisen vankeusrangaistuksen lisärangaistuksena, jolloin sen pituus on enintään 90 tuntia. Yhdyskuntapalvelu on valvonnan alaista yleishyödyllistä työtä, josta ei makseta palkkaa. On mahdollista, että aikaisemmat ehdottomat vankeusrangaistukset tai yhdyskuntapalvelurangaistukset voivat vaikuttaa siihen, ettei yhdyskuntapalveluun tuomita. (Rikosseuraamuslaitos 2012.) Suuri syy yhdyskuntapalvelun käyttöönottamiselle Suomessa oli vankiloiden runsaat käyttöasteet sekä tarve saada toimiva uusi rangaistusmuoto vankeuden ja sakon väliin. Yhdyskuntapalvelu ehdottomaan vankeuden sijasta aikataulutetaan kestäämään yhtä kauan kuin tuomio olisi vankeutena; käytännössä vankeuspäivät muunnetaan tunneiksi ja aikataulutetaan niin, että palvelua on keskimäärin kaksi kertaa viikossa, noin kolmen tunnin ajan kerrallaan. (Lappi-Seppälä 2009: 40-42.)

Valtioneuvoston asetus yhdyskuntapalvelusta (1055/1996) määrää soveltuvuusselvityksen hankkimisesta ja soveltuvuuden tutkimisesta silloin, kun syyttäjä on päättänyt nostaa syytteen sellaisesta rikoksesta, josta voidaan tuomita yhdyskuntapalvelua; hänen on hankittava Rikosseuraamuslaitokselta arvio siitä, voidaanko rikoksesta epäillyn olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta. Soveltuvuusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse hankkia, jos odotettavissa olevan rangaistuksen laji ja pituus sekä muut seikat huomioon ottaen yhdyskuntapalveluun tuomitseminen on ilmeisen epätodennäköistä. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä tehdä 1 momentissa tarkoitetun selvityksen, mikäli tähän on painava syy. (Valtioneuvoston asetus yhdyskuntapalvelusta 2011.)

2.3.2 Soveltuvuusselvitys

Tutkiessaan rikoksesta epäillyn soveltuvuutta yhdyskuntapalveluun on Rikosseuraamuslaitoksen otettava huomioon hänen kykynsä ja halukkuutensa suoriutua palvelusta sekä hänen muut olosuhteensa; samalla on selvitettävä mahdollisten tukitoimien tarve. Soveltuvuustutkinnan yhteydessä tutkittavalle on selostettava yhdyskuntapalvelun sisältö sekä palvelun ehtojen rikkomisen seuraukset ja tämän jälkeen tiedusteltava, antaako hän suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen yhdyskuntapalveluna; suostumus merkitään soveltuvuusselvitykseen. Rikosseuraamuslaitos lähettää laatimansa soveltuvuusselvityksen sitä pyytäneelle syyttäjälle tai käräjä- tai hovioikeudelle, tai jos selvitystä on pyytänyt rikoksesta epäilty, asiassa toimivaltaiselle syyttäjälle. (Valtioneuvoston asetus yhdyskuntapalvelusta 2011.)

Soveltuvuusselvityshaastattelussa epäilylle kerrotaan yhdyskuntapalvelun säännöt sekä niiden rikkomisesta seuraavat sanktiot. Soveltuvuusselvityksessä selvitetään rikoksentehtäjän aineellisia ja muodollisia edellytyksiä yhdyskuntapalvelusta suoriutumiseen. Aineelliset edellytykset tarkoittavat henkilön elämänselitykseen liittyviä asioita kuten esimerkiksi rikoshistoriaa ja muodolliset edellytykset soveltuvuusselvityshaastattelussa käsittävät lähinnä epäilyn suostumuksen yhdyskuntapalveluun; suostumus on tärkeä osa yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle, sillä suostumus on sekä yhteydessä motivaatioon palvelun suorittamiselle sekä varmistus, ettei Suomessa rikota pakkotyökieltoa. Mikäli soveltuvuusselvitystä ei ole tarpeen laatia, on suostumus kuitenkin varmistettava vastaajalta tuomioistuinkäsittelyssä. Soveltuvuusselvitys on salassa pidettävä asiantuntijalausunto, jossa lausunnonlaatija ottaa kantaa vastaajan suoriutumisesta yhdyskuntapalveluun kartoittamalla syytetyn elämäntilannetta, päihteidenkäyttöä sekä elämäntilannetta. (Rautiainen 2008: 31.)

2.4 Eettisyys

Asiakasta ja asiakkuutta on sosiaalityön piirissä tarkasteltu karkeasti ottaen kahdesta eri näkökulmasta; joko asiakas on nähty passiivisena toimenpiteiden kohteena tai aktiivisena toimijana omassa elämässään. Särkelän (1994) mukaan asiakas ei ole objekti, vaan oman elämänsä subjekti; toisaalta hän esittää myös kritiikkiä omaa ajatteluaan kohtaan, sillä jos asiakas on omaa elämäänsä ohjaava subjekti, voidaanko häntä pitää oman onnensa seppänä niin hyvässä kuin pahassakin? Ihmisen toiminnalla on aina jokin tavoite ja tavoitteen saavuttaminen vaatii aina sekä ulkoisia edellytyksiä, fyysisiä toiminnan edellytyksiä sekä psyykkiseen toimintaan liittyviä edellytyksiä; ulkoiset edellytykset tarkoittavat asiakkaan toiminta-areenoita eli sosiaalisia verkostoja kuten perhe ja ystävät, joiden parissa henkilöllä on omat totutut tapansa ja roolinsa toimia. Toiminta-areenat tietyllä tapaa sekä ohjaavat että rajoittavat asiakkaan toimintoja, sillä jokaisella toiminta-areenalla on omat kirjoitetut tai kirjoittamattomat tapansa toimia; asiakkaan kannalta on olennaista tarkastella sitä, tukeeko toiminta-areena omaa hyvinvointia. (Särkelä 1994: 14-19.)

Ihmistä tulisi aina tarkastella kokonaisuutena, johon vaikuttavat sekä elämäntilanne, terveydentila että henkinen hyvinvointi. Asiakkaan tilannetta ulkopuolelta arvioitaessa on pyrittävä huomiomaan kokonaiskuva asiakkaan näkökulmasta; on kuitenkin keskityttävä arvioinnin kannalta olennaiseen tietoon, joka on asiakkaan edun mukainen. Särkelää (1994) soveltaen on soveltuvuutta arvioitaessa välttämätöntä selvittää ensinnäkin pystyykö epäilty toimimaan subjektina yhdyskuntapalvelussa ja mikäli näin on, millä toimintaedellytyksillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, kykeneekö epäilty suoriutumaan yhdyskuntapalvelusta ja mitä tukitoimenpiteitä hän mahdollisesti tarvitsee palvelun ohella. Arvioitaessa epäillyn soveltuvuutta suoriutua yhdyskuntapalvelusta on työntekijällä suuri vastuu soveltuvuuteen vaikuttavien seikkojen todenperäisyydestä ja siitä, että asiakas tulee kuulluksi. On muistettava, että vaikka työsken-

telemme virkamiehinä tiettyyn arvopohjaan perustuen, työtämme määräävät pitkälti lait ja asetukset, joiden noudattaminen on ensisijaista. Lisäksi toimintaa ohjaavat yleiset linjaukset, joilla pyritään varmistamaan asiakkaiden yhdenvertaisuus ja tasapuolinen kohtelu. Asiakslähtöisyyttä ja yksilökeskeisyyttä ei kuitenkaan saa unohtaa työskentelyn missään vaiheessa, vaan ihminen on aina kohdattava ihmisenä. Työskenneltäessä rikosseuraamusalalla on muistettava myös asiakkaan kertoman tiedon varmistaminen, sillä asiakkaan sanaan ei valitettavasti voi aina luottaa. Yhdenvertaisuuden ja yksilökeskeisyyden raja on häilyvä, joka saattaa eettisyyden näkökulmasta tuoda työntekijän toiminnalle ristiriidan, joka pakottaa työntekijän valitsemaan näiden kahden arvon väliltä. Tästä syystä lausuntotyön käytännöt eri työntekijöiden kesken vaihtelevat ja juuri tähän sekä Pitkospuut -hanke että opinnäytetyömme pyrkii löytämään ratkaisuja.

2.5 Rikosseuraamusalan kehittäminen

Rikosseuraamusalalla on viime vuosina tapahtunut merkittäviä uudistuksia ja alan kehittäminen on ollut kokonaisvaltaista liittyen muun muassa lainsäädäntöön, organisaatioon, koulutusjärjestelmään sekä työn sisällöllisiin ratkaisuihin. Kehittämisen ydinajatuksena on ollut vaikuttavuuden lisääminen sekä uusintarikollisuuden ennaltaehkäiseminen, jota on pyritty mahdollistamaan eri toimijoiden yhteistyötä tehostamalla. Eri toimijoilla tarkoitetaan vankilaa, yhdyskuntaseuraamustoimistoa, sosiaali- ja terveystoimintaa sekä kolmannen sektorin toimijoita. Suurimmalta osin kehittäminen on kuitenkin keskittynyt hallintoon, mutta parhaimmassa tapauksessa yhteistyössä toimisivat rikosseuraamusalan lisäksi myös korkeakoulu ja hallinnonalan ammatillinen koulutus, jotka vastaisivat myös osaltaan moniammatillisuuden sekä tavoitteellisuuden uusiin haasteisiin. Ammatillisuus rikosseuraamusalan keskeisenä periaatteena tarkoittaa muun muassa yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, arviointi- ja kehittämistyötä, oman toiminnan reflektointia sekä kykyä toimia alan arvojen ja linjausten mukaisesti, vaikka tämä muodostaisi ristiriidan oman ajatusmaailman kanssa. (Rantanen 2009: 7, 118.)

2.5.1 Rikosseuraamusalan kehittämishanke

Rikosseuraamusvirasto, Kriminaalihoitolaitos, Vankeinhoitolaitos ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus olivat vuonna 2008 mukana Oikeusministeriön asettamassa rikosseuraamusalan kehittämishankkeessa Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen. Hankkeen tarkoituksena oli rikosseuraamusalan kehittämisohjelman mukaisesti tähdätä vaikuttavaan, palvelukykyiseen ja tehokkaaseen toimintaan näiden eri toimijoiden välillä; taustalla oli vaikuttamassa myös 2010 tuleva organisaatiomuutos, jossa vankeinhoitolaitos ja kriminaalihoitolaitos yhdistyisivät. Kuntouttamista ja rikoksettomana elämäntavan edistämistä käsittelevä projekti oli osa rikosseuraamusalan kehittämishanketta. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvittiin kuitenkin tietoa rikosseuraamusten työprosesseista, kohderyhmistä, palvelu-

tarpeista ja sidosryhmistä sekä toimintaympäristöstä; lisäksi haluttiin näkemystä seuraamusten ja prosessien kehittämistarpeista silmällä pitäen mahdollisia tulevia seuraamusmuutoksia. Tärkeänä näkökulmana pidettiin myös verkostotyötä liittyen laitospalvelu- ja yhdyskuntaseuraamusten yhteisiin asiakkaisiin sekä muiden asiakkaiden kanssa toimivien yhteistyötahojen kanssa. (Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen 2008: 5.)

Hankkeen toimeksiantoon kuului alkuvaiheessa keskeisten työ- ja yhteistyöprosessien kuvaus eri seuraamuksissa, mahdollisten kehittämistarpeiden kartoittaminen, työn kohderyhmien erittely sekä asiakasprofiilien, palvelutarpeen ja toimintaympäristön analyysi; näiden pohjalta tavoitteena oli tehdä arvio työprosesseista päämääränään parantaa rikosseuraamuksiin tuomittujen ja seuraamuksensa suorittaneiden asemaa yhteiskuntaan integroivien palvelujen käyttäjinä. Määräajaksi oli asetettu vuoden 2008 maaliskuun loppu. (Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen 2008: 5.)

2.5.2 Yhdyskuntapalvelun kehittäminen

Yhdyskuntapalvelu aloitettiin Suomessa kokeilumuotoisena vuonna 1991 ja vakinaistettiin rangaistusmuodoksi vuonna 1997. Sen käyttötarkoitus oli alun perin toimia rangaistuksena ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta ja vähentää laitusrangaistuksiin liittyviä haittoja; yhdyskuntapalvelun voidaan ajatella rajoittavan vapautta, mutta tuomittua ei kuitenkaan ehdottoman vankeusrangaistuksen tavoin eristetä muusta yhteiskunnasta. Tavoitteiksi alkuperäinen yhdyskuntapalvelun suunnitteluryhmä kirjasi vuonna 1990 Yhdyskuntapalvelu vankilan vaihtoehtona - mietinnössään tuomitun yhteiskuntaan kiinnittymisen, tuomitun yhteiskunnan kannalta myönteisten asenteiden vahvistamisen ja tuomitun sosiaalisen toimintakyvyn lisääntymisen; lisäksi yhdyskuntapalvelun tavoitteena oli helpottaa tuomitun yhteiskuntaan kiinnittymistä sekä ennalta ehkäistä sitoutumista alakulttuuriin. Yhdyskuntapalvelun vaikuttavuuden mittareiksi Anssi Keinänen mainitsee Bottomsia lainaten neljä lähtökohtaa, jotka ovat tuomitun uusintarikollisuuden poistuminen kokonaan tietyksi ajaksi, tuomitun uusintarikon poistaminen kokonaan tietyksi ajaksi rangaistusmuodon valinnalla, tuomitun yhdyskuntapalvelun suorittaminen rikkeettä sekä tuomitun osatavoitteen saavuttaminen palvelun aikana. (Keinänen 2008: 3-4, 7-8.)

Rangaistus- ja seuraamusjärjestelmän kehittäminen monipuolisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi edellyttää Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen ohjelman vuosille 2007-2011 mukaan erityisesti yhdyskuntaseuraamusten käytön arvioimista. Lisäksi kriminalipoliittikan mukaan tavoitteena tulisi olla myös ennustettava, rationaalinen sekä kustannustehokas seuraamusjärjestelmä; vankiluvun hallinta, uusintarikollisuuden vähentäminen ja rikoksentehtävien uudelleenintegroituminen edellyttävät vapaudessa toteutettavia kuntouttavia toimia ja va-

paudessa suoritettavien rangaistusten kuten yhdyskuntapalvelun tehostamista. (Keinänen 2008: 1-2.)

2.5.3 Tutkimuksia yhdyskuntapalvelusta

Suomalaiselle kriminaalipolitiikalle on aikojen saatossa ollut tunnusomaista tietty maltillisuus rangaistusjärjestelmää koskevien uudistusten suhteen. Tärkeinä on pidetty oikeudenmukaisuusnäkökohtien, kuten yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden toteutumista rangaistuksia mitattaessa. Lisäksi rikosoikeudelta odotetaan tiettyä ennakoitavuutta, mikä edellyttää osaltaan selkeää ja yksinkertaista rangaistusjärjestelmää. Yhdyskuntapalvelun käyttöönottoa onkin pidetty merkittävänä muutoksena rangaistusjärjestelmässämme, sillä suomalaisen yhteiskunnan rangaistusvaihtoehtoina ovat vuoteen 1990 asti olleet lähinnä sakko, ehdollinen rangaistus ja vankeus. (Linderborg 2003: 34.)

Yhdyskuntapalvelun liittäminen rangaistusjärjestelmään aloitettiin 1980-luvun rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ja tätä valmistelemaan asetettiin erityisenä komiteana Yhdyskuntapalvelutoimikunta sekä Yhdyskuntapalvelun suunnitteluryhmä. Yhdyskuntapalvelun yhtenä tavoitteena kirjattiin tuomitun sosiaalisen toimintakyvyn lisääminen, jolla tarkoitetaan kykyä selviytyä arkipäivän normaaleista toiminnoista, kuten asumisesta, työstä, ihmissuhteista, harrastuksista ja yleensä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Edellä mainittu rinnastetaan myös elämänhallinnan taitoihin erityisesti päihteidenkäytön osalta; yhdyskuntapalvelun toivottiin kehittävän tuomitun ajankäyttö- ja organisointitaitoja, joilla olisi positiivinen vaikutus myös elämänhallintaan. (Linderborg 2003: 34.)

Vuonna 1991 yhdyskuntapalvelu otettiin käyttöön lakiesityksen mukaisesti kokeiluna ja se vakinaistettiin vuonna 1997, jonka yhteydessä myös rangaistukselle ominaisia piirteitä pyrittiin säilyttämään sellaisina, jollaisiksi ne olivat kokeilun aikana muotoutuneet. Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistusten sijasta vähintään 20 ja enintään 200 tuntia. Esityksen mukaisesti yhdyskuntapalvelu voidaan tuomita kaikista rikoksista samalla tavoin kuin vankeus; ehtona kuitenkin se, että rangaistus yhdestä tai useammasta rikoksesta on kussakin tapauksessa enintään kahdeksan kuukautta. Alkuperäisen yhdyskuntapalvelulain mukaan syyttäjän tulee pyytää kriminaalihuoltoyhdistyksen aluetoimistolta selvitys rikoksesta epäillyn soveltuvuudesta yhdyskuntapalveluun sen jälkeen, kun hän on päättänyt syytteen nostamisesta sellaisesta rikoksesta, josta seuraamuksena voi olla yhdyskuntapalvelu. Lisäksi käräjäoikeudelle lähetettävästä soveltuvuusselvityksestä tulee ilmetä myös asianomaisen oma halukkuus yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Yhdyskuntapalveluun tuomitseminen tulee vaihtoehtona siinä vaiheessa, kun käräjäoikeus on ensin päättänyt vankeudesta; tällä tavoin pyrittiin turvaamaan uusklassisen rikosoikeuden yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet rangaistuksen mittaamisessa niin, että yhdyskuntapalvelu todellisu-

dessa korvaa vankeusrangaistusta eikä lievempiä rangaistusmuotoja, kuten sakkoja tai ehdollista rangaistusta. (Linderborg 2003: 34-35.)

Henrik Linderborg on tutkinut yhdyskuntapalvelun luonnetta olettaen yhdyskuntapalvelun olevan rangaistus, johon tuomittaessa tulee ottaa huomioon myös tuomitun koko elämäntilanteen vaikutus rangaistuksen suorittamiseen. Linderborgin empiirinen tutkimus käsitti 28 yhdyskuntapalveluun tuomitun henkilön haastattelut kuudessa eri kaupungissa, joissa kriminaalihuoltoyhdistyksellä oli toimipiste. Haastattelut olivat luonteeltaan elämänkerrallisia teema-haastatteluja pyrkimyksenään osoittaa rangaistuksen merkitys yksittäisen ihmisen elämässä, kartoittaa yhdyskuntapalvelurangaistuksen vaatimuksia sekä selvittää tuomittujen kokemuksia haitallisuuden ja hyödyllisyyden näkökulmista. Lähtökohtana Linderborgilla oli kriminologinen näkemys, jonka mukaan lainvastaista käyttäytymistä ja sen kehittymistä ei voida tarkastella irrallaan yksilön muusta elämästä. (Linderborg 2003: 35.)

Tutkimuksessaan Linderborg käsittelee rangaistuksen tuskaa, sillä rikosoikeudellisen rangaistuksen yksi keskeinen piirre on ollut se, että sen tulee sisältää yleisesti epämiellyttävänä ja tuskallisena pidetty seuraamus. Yleisesti arvostetun asian, kuten vapauden, menettämisen kautta rangaistus säilyttää Nils Christien teorian mukaisesti sekä rangaistusarvonsa että uskottavuutensa; näin ajatellen ehdoton vankeusrangaistus on säilyttänyt ja jopa vahvistanut asemansa monien maiden kriminaalipolitiikan ytimenä. Linderborgin haastateltavat kertoivat kokevansa yhdyskuntapalvelun monella tapaa vaikeana, vaikka useat liittivät rangaistukseensa myös sovituksen näkökulman. Haastateltavat kertoivat vankilan olevan yhdyskuntapalveluun verrattuna monessa suhteessa helpompi tapa suorittaa rangaistus, sillä vastuunottoa tai oma-toimisuutta ei tuomitulta edellytetä, saati vaadita. Lisäksi kaikki haastateltavat toivat ilmi vapaa-aikansa menettämisen ristiriitaisuuden, joka toisaalta koettiin raskaana, mutta samalla sitä pidettiin elämäntilanteen kannalta positiivisena seikkana pakottaen palvelun suorittajan säännölliseen elämäntapaan ja itsekuriiin oman ajan käytön suhteen. (Linderborg 2003: 38-40.)

Haastateltavat nostivat esiin myös tulevaisuuden suunnittelun haastavuuden, sillä yhdyskuntapalvelun suorittaminen sitouttaa tuomitun määrätyiksi ajoiksi viikossa monesti useammaksi kuukaudeksi. Näin ollen yhdyskuntapalvelu saa varsinkin vankilassa istuneiden haastateltavien mukaan ehdottoman vankeusrangaistuksen piirteitä; seuraamuksen suorittaminen vapaudessa ei välttämättä vähennä rangaistusarvoa, sillä suunnitelmallisen arjen harjoittelu ja omaksuminen voi olla hyvin haastavaa. Toisaalta pitkään työelämässä olleet haastateltavat pitivät yhdyskuntapalvelun valvontaa itsemääräämisoikeuttansa loukkaavana, mutta olivat kuitenkin varmoja yhdyskuntapalvelun suoriutumisestaan sekä vastuunottokyvyistään. (Linderborg 2003: 40-41.)

Yhdyskuntapalvelua on tutkittu vähän verrattain sen käyttöasteeseen rangaistusjärjestelmäsämme. Vuosittain toimeenpantavaksi on tullut 3600 yhdyskuntapalvelurangaistusta, ja loppuun suoritettujen rangaistusten vuosittainen osuus on ollut hieman yli 80 prosenttia. Yhdyskuntapalveluun tuomittujen tavallisin rikos on ollut törkeä rattijuopumus; tämä on päärikos yli puolella kaikista yhdyskuntapalveluun tuomituista. Lasse Rautniemenkin mukaan yhdyskuntapalvelu korvaa rikosseuraamuksena yhden suuren vankilan Suomessa. Seuraamuksena se eroaa vankilasta kuitenkin siinä, että ehdottoman vankilatuomion yhteiskunnasta irrottautumisen sijaan tarkoituksena on ainakin tuomion ajaksi liittää tuomittu kansalaisyhteiskuntaan, jossa häneltä odotetaan rikoksetonta elämäntapaa. Yhdyskuntapalvelun suorittamisessa vastuu on tuomitulla ja rangaistukseen sisältyy palkattoman työn lisäksi sosiaalinen aspekti. Parhaimmillaan tuki ja kontrolli auttaa tuomittua muutostyöskentelyssään ja huonoimmillaankin hänelle tarjoutuu mahdollisuus elämäntilanteensa kriittiseen tarkasteluun ammatillisen yhdyskuntaseuraamustyöntekijän kanssa. (Rautniemi 2009: 18-19; Rautniemi 2012: 219-227.)

Lasse Rautniemi on tehnyt teoreettis-empiirisen väitöskirjan Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskunnan ja valtion rajamailla; teoksensa esitutkimusvaiheen tuloksia esittelee hänen raporttinsa Vapaus - suuri vankila, Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskuntaan sijoittuvana rangaistuksena. Jälkimmäisessä hän eri toimijoiden haastatteluun perustuen tutki yhdyskuntapalveluun valikoitumista, yhdyskuntapalvelua arjen toimintana sekä sen rangaistusarvoa eri toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuksen näkökulma on yhteiskuntatieteellinen ja haastateltavina ovat sekä viranomaiset, syyttäjät ja tuomarit, mutta myös yhdyskuntapalvelun palvelupaikkojen yhdyshenkilöt sekä yhdyskuntapalveluun tuomitut henkilöt. (Rautniemi 2009: 31-33.)

Tutkimukseen tehtyjen haastattelujen mukaan tuomarit ja syyttäjät näkevät yhdyskuntapalvelun osana asteittain ankaroituvaa oikeusjärjestelmää, jolloin se sijoittuu vankilan ja ehdollisen tuomion välimaastoon. Vaikka yhdyskuntapalveluun rangaistuksena, Kriminaalihoitolaitoksen tekemiin soveltuvuusselvityksiin ja tuomion toimeenpanoon luotetaan, tuomio harkitaan aina yksilökohtaisesti erikseen, eikä yhdyskuntapalvelua ole tarkoituksenmukaista tuomita useita kertoja peräkkäin. Oikeuslaitoksen ulkopuoliset haastatellut epäilivät hieman enemmän sitä, että tuomitsemisen käytännöt vaihtelevat. Kriminaalihoitolaitoksen soveltuvuusselvityslausunnoista huomattava enemmistö päättyi myönteiseen lausuntoon, mutta silti yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen kynnyks on varsin korkea; liki kaksi kolmesta niistä, jotka voisivat saada yhdyskuntapalvelutuomion, tuomitaan vankeuteen. Yhdyskuntapalvelua ei tuomita esimerkiksi, kun on kyse henkilöistä, jotka eivät saavu soveltuvuusselvityshaastatteluun lainkaan tai jotka ovat liian päihdeongelmaisia tai muutoin liian vaikeassa elämäntilanteessa. (Rautniemi 2009: 54-55.)

Kaikilla haastatelluilla ryhmillä oli yksituumaisen myönteinen käsitys yhdyskuntapalvelusta nyky muodossaan. Sitä pidetään tarkoituksenmukaisena rangaistuksena, jolla on tuomittuja

yhteiskunnassa kiinni pitävä ja joskus jopa kiinnittävä merkitys. Olennaista on kokonaisuus, jossa on palkatonta työtä, mutta myös yksilöllisiä tukitoimia. Pelkän ohjelmatoiminnan nimien ei uskota jo pelkästään rangaistusaspektin ja uskottavuuden vuoksi. Yhdyskuntapalvelu sijoittuu sekä formaalin että informaalin oikeuden alueelle. Formaalin oikeuden näkökulmasta soveltuvuus selvitys tarkoittaa arviota yhdyskuntapalvelusta suoriutumisesta; tällöin se on asiakirja, joka laaditaan syyttäjää ja oikeutta varten. Oikeuslaitosta kiinnostaa lähinnä loppuarvio soveltuvuudesta, mutta silti syytetyn haastatteleminen ennen oikeudenkäyntiä pidettiin hyvin tärkeänä vaiheena yhdyskuntapalvelun onnistumisen kannalta. (Rautniemi 2009 125-139.)

Soveltuvuus selvityksellä on merkitystä myös informaalin oikeudenkäytön näkökulmasta. Kriminaalihuollon työntekijöille se on ammatillinen väline interventioiden tekemiseen; sillä voidaan auttaa asiakasta pysähtymään arvioimaan omaa elämäänsä. Usein soveltuvuusarvioinnin kanssa yhtä aikaa alkaa sopivien palvelupaikkojen kartoittaminen. Pääsääntöisesti tässä yhteydessä pohditaan myös tukitoimien ja ohjelmien käyttöä. Palvelupaikat puolestaan voivat soveltuvuus selvityksen ansiosta luottaa henkilön olevan soveltuva suorittamaan tuomiota juuri heidän toimipisteeseensä. Soveltuvuus selvitys aloittaa usein ajallisesti melko pitkän ajanjakson, jossa rikoksentehtäjä pyritään tukemaan erilaisten toimijoiden toimesta. Julkisessa keskustelussa yhdyskuntapalvelu usein pelkistyy yhden vankeuspäivän muuntamiseksi yhdeksi palvelutunniksi. Se ei tarkkaan ottaen pidä paikkaansa, ja olennaisinta on se, että yhdyskuntapalvelu ei vankeuden tapaan perustu vapauden riistämiseen ja yhteiskunnasta eristämiseen, vaan päinvastoin kansalaisyhteiskuntaan integroimiseen. (Rautniemi 2009: 136-139.)

Palvelupaikkojen arjen rikkaus menestystarinoineen ja ristiriitoineen yllätti. Yhdyskuntapalvelulla on potentiaalia kehittyä yhteiskuntaan integroivana, voimavaraistavana ja yhteiskunnallisesti merkittävänä seuraamuksena. Formaalin ja informaalin hedelmällinen yhdistäminen näyttää olevan mahdollista. Rautniemi nimeää käsitteen "arjen järki", jolla hän tarkoittaa juridis-byrokraattisten yhdyskuntapalvelun sääntöjen ja kansalaisyhteiskunnan normien kohtaamista. Voidaan puhua konventionaalisista yhteisöistä eli tavallisista työyhteisöistä, joilla on omat tapansa ja työ kulttuurinsa ja joihin tuomitun tulee sopeutua jollain tavoin. Hänen mukaansa yhdyskuntapalvelu voitaisiin nähdä seuraamusjärjestelmässä laajempuna kokonaisuutena, joka selvittäisi sen teoreettista perustaa, toimintamahdollisuuksia sekä toiminnan rajoja. Rautniemi peräänkuuluttaa ajatuksensa realistisuutta yhdyskuntaseuraamusten määrän kasvusta ja rakenteiden kehittämisestä siten, että kansalaisuus ja pysyvä liittäminen sosiaalisiin verkostoihin toimitivat keskeisinä tavoitteina. (Rautniemi 2009: 78-84, 170.)

Anssi Keinänen tutkii yhdyskuntapalvelun asemaa suomalaisessa rangaistusjärjestelmässä, selvittää sen keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä sekä kartoittaa tilastollisen mallin käytön mahdollisuuksia keskeyttämisten ennustamisessa teoksessaan Yhdyskuntapalvelu empiirisen

kriminologisen tutkimuksen kohteena. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan erilaisten sosiaalisten tekijöiden yhteyttä rikolliseen käyttäytymiseen. (Keinänen 2008: 23-29.)

Keinäsen mukaan yhdyskuntapalvelun asema ei Suomessa ole varsinaisesti vakiintunut, vaikka käyttöaste onkin melko korkea. Rikoksiin erikoistumista tutkiessaan Keinänen havaitsi, että esimerkiksi iäkkäät, naispuoliset sekä rikolliset ilman aiempaa rikoshistoriaa tekevät muita vähemmän erityyppisiä rikoksia; tutkimustulokset olivat yhteneviä aiemman kansainvälisen tutkimuksen kanssa. Rikokseen erikoistuminen tuo uusia haasteita rikosseuraamusalalla yleistyville kuntoutus- ja toimintaohjelmille, sillä rikollisille, joilla on riski syyllistyä erityyppisiin rikoksiin, tulisi tarjota toimenpiteitä, jotka käsittelevät useampaa kriminogeenistä tekijää. (Keinänen 2008: 23-29.)

Keinäsen tutkimuksen mukaan kaiken pahan juuri on monen kohdalla päihdeongelma, sillä sosiaalisen ulottuvuuden ja ongelmien kasautumisen lisäksi se on myös merkittävin selittäjä rikoksiin erikoistumisessa. Lisäksi päihdeongelma oli tutkimuksen mukaan suurin riski yhdyskuntapalvelun keskeytymiselle, eikä palvelun suorittajien yhteiskuntaan kiinnittyminen näyttäisi onnistuvan ilman tarvittavaa tukea päihdekuntoutuksella. Päihdeongelman lisäksi pitkät tuomiot sekä tuomio seksuaalirikoksesta olivat voimakkaimpia keskeytymisriskiin vaikuttavia tekijöitä; päihdeongelma ja pitkät tuomiot nostavat keskeytymisriskiä, kun taas vastaavasti tuomio seksuaalirikoksesta näyttäisi vähentävän sitä. Soveltuvuus selvitystä laadittaessa saadaan useimmiten tarvittavat tiedot ennustamaan ja karsimaan rikoksentehtäjät, jotka todennäköisesti tulisivat keskeyttämään palveluksensa. Näin ollen soveltuvuus selvityslausunto toimii tarkoituksensa mukaisesti; tutkimuksessa pyritään kuitenkin selvittämään, voisiko tilastollinen ennustaminen olla yhtenä työkaluna soveltuvuuden selvittämisessä. Viime kädessä vastuun päätöksen soveltuvuudesta tekee arviointikeskuksen tai yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijä. (Keinänen 2008: 23-29, 253-255.)

Keinänen on tehnyt myös tilastollisen analyysin yhdyskuntapalvelun keskeytymiseen vaikuttavista tekijöistä liikenne rikoksista tuomittujen kohdalla ja hänen mukaansa yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitys antaa hyvän ennusteen tuomitun kyvystä suoriutua yhdyskuntapalvelurangaistuksesta. Huomiota kannattaa tutkimuksen mukaisesti kiinnittää päihdeongelmaan, tuomion pituuteen, asumis- ja toimeentulovaikeuksiin sekä työttömyyteen. Tutkimusaineisto muodostui vuosina 2003-2004 liikenne rikoksista yhdyskuntapalveluun tuomituista. Aineisto perustuu Rikosseuraamusviraston Tyyne-tietokantaan, johon on koottu tietoja yhdyskuntapalveluun tuomittujen soveltuvuus selvityksistä ja tuomion suorittamisesta. (Keinänen 2005: 5-7.)

Tutkimuksessa yhdyskuntapalvelun keskeytymistä tarkastellaan suhteessa oikeudellisiin, yksilön staattisiin ja yksilön dynaamisiin muuttujiin. Oikeudellisina muuttujina ovat rangaistuksen kesto, tiedot aikaisemmasta rikollisuudesta ja siitä, onko tuomio tullut yhdestä vai useam-

masta rikoksesta. Staattiset tekijät ovat ominaisuuksia, joiden ei voida ajatella muuttuvan; tässä tutkimuksessa yksilön staattisina muuttujia ovat ikä, sukupuoli ja hovioikeuspiiri. Dynaamisilla tekijöillä tarkoitetaan tekijöitä, joihin vastaavasti voidaan vaikuttaa, eli tässä tapauksessa tiedot tuomitun päihdeongelmasta, työmarkkinatilanteesta, asumis- ja toimeentulotilanteesta, sosiaalisista suhteista, ajankäytöstä ja asenteista. Lopulliseen aineistoon valikoitui 3 056 rattijuopumuksesta tuomittua ja 157 liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tuomittua. Rikostyyppillä oli vaikutusta yhdyskuntapalvelun keskeytymiseen. Rattijuopumuksesta tuomituilla keskeytymisprosentti oli 17,7 ja liikenteen vaarantamisesta tuomituilla 26,8. Yhdyskuntapalvelun keskeytyminen on liikenne rikoksista tuomituilla yleisempää kuin oikeusministeriön asettama 15 %:n tavoite. (Keinänen 2005: 7-21.)

Arvioitaessa tuomitun soveltuvuutta yhdyskuntapalveluun ja palvelun keskeytymisriskiä ensimmäiseksi tulisi tarkastella päihdeongelmaa. Päihdeongelma, erityisesti sen ollessa vakava, näyttää olevan selvä indikaattori yhdyskuntapalvelun keskeytymiselle. Toisaalta olisi ongelmallista tuomita kaikki päihdeongelmaiset vankeusrangaistukseen. Tällaisessa tilanteessa on vaara, että hoitoa tarvitsevaa rikollista rangaistaan vankeudella ja samalla aiheutetaan sosiaalisen eristämisen vaara. Tätä uhkaa on pyritty pienentämään yhdistämällä yhdyskuntapalvelun toimeenpanoon joukko sosiaalisia tukitoimia. Toiseksi suurin yhdyskuntapalvelun keskeytymisen riskiin vaikuttava tekijä on yli 100 tunnin tuomio ja kolmanneksi soveltuvuusselvityksessä kannattaa kiinnittää huomiota asumisvaikeuksiin. Neljänneksi kannattaa ottaa huomioon toimeentulovaikeudet ja viidenneksi suurin riskitekijä oli työttömyys. (Keinänen 2005: 23-37.)

Tutkimustulosten perusteella voitaisiin paljon paremmin ennustaa, kuka tuomituista tulee suorittamaan yhdyskuntapalvelurangaistuksen loppuun saakka. Tämä tieto voisi auttaa mietittäessä, mitä tukipalveluja tuomittu tarvitsee rangaistuksen aikana. Lisäksi pienemmän keskeytymisriskin omaaville voitaisiin valita palvelupaikkoja, joissa valvonnan tarve olisi vähäisempää. Tämän kaltainen tieto voisi auttaa Kriminaalihuoltolaitosta mietittäessä, miten niukoja henkilöstöresursseja tulisi kohdentaa entistä tehokkaammin. (Keinänen 2005: 37-38.)

3 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme tavoitteena oli laatia Pitkospuut - hankkeeseen alkukartoitus. Hankkeen toimeksianto koskee arviointikeskuksissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tehtävien soveltuvuusselvitysten, seuraamusselvitysten sekä nuoris- ja valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelmien ohjausta. Alkukartoituksemme liittyy Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella tehtävään lausuntotyöhön sekä sen käytänteisiin; aiheen rajasimme yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksiin, tarkoituksena selvittää kokemuksia ja käytänteitä eri toimijoiden välillä. Alkukartoituksen tavoitteena oli osoittaa soveltuvuusselvityksiin liittyvän lausuntotyön

kehittämialueita sekä etsiä niihin mahdollisia ratkaisuja ja vaihtoehtoja. Pitkospuut - hankkeen tavoitteena on yhteisten käytäntöjen luominen alueella tehtävään lausuntotyöhön ja ensisijaisesti sen sisällöllisiin ratkaisuihin Rikosseuraamuslaitosten kehittämislinjausten mukaisesti.

Pitkospuut - hankkeen tehtäviksi on kirjattu (1) toimiminen yhtenä lausuntotyön ohjauksen työvälineistä ja vahvistaa ohjauksen relevanssia, (2) lausuntotyön yhteisen teoreettisen näkemyksen ja käsitejärjestelmän vahvistaminen, (3) yhteisen ammatillisen vuorovaikutuksen lisääminen lausuntotyöstä vastaavien työntekijöiden kesken, (4) niiden työtapojen vahvistaminen, joiden avulla voidaan tuottaa tuomioistuimille oleellista tietoa päätöksentekoa varten sekä (5) yhteistyömallien luominen ja kokeileminen arviointikeskuksen, yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden kesken erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden riskit ja tarpeet ovat suurimmat. (Liite 4.)

Työmme näkökulmaksi valitsimme Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti asiakkaiden yhdenvertaisuuden unohtamatta kuitenkin asiakkaan kohtaamista yksilönä. Käytännössä tämä tarkoittaisi käytänteiden yhdenmukaistamista siten, että asiakkaat saavat oikeudenmukaista ja tasavertaista kohtelua maantieteellisestä sijainnista riippumatta; toisaalta tiukasti määritellyt säännöt ja käytännöt voivat viedä tilaa yksilö- ja tilannekohtaiselta työskentelyltä, joka ei kuitenkaan ole tarkoituksena. Tutkimusongelma voidaan tiivistää yhteen lauseeseen: ovatko lausuntotyön käytännöt yhteneviä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella?

Tutkimuskysymykset ja oimme opinnäytetyömme tavoitteiden mukaisesti yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvitysten merkitykseen sekä lausuntotyön kehittämiseen; minkä merkityksen eri toimijat Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella antavat soveltuvuus selvityksille ja mitkä ovat tärkeimmät kehittämiskohteet? Halusimme tutkimuskysymysten avulla saada hankkeen kannalta tärkeää ja oleellista tietoa, joka antaa pohjan jatkotyöskentelylle. Tutkimuskysymykset olivat selkeinä mielissämme ennen kyselylomakkeen valmistelua, koska kvantitatiivinen tutkimus on prosessi, joka etenee vaiheittain ja lähtökohtana on aina tutkimuskysymys tai -ongelma johon halutaan saada vastaus; tutkimusaineistoa syventääksemme täydensimme lomaketta myös kvalitatiivisella osiolla. Kun tiedetään mitä halutaan tutkia ja mihin kysymyksiin halutaan saada vastaukset, on päätettävä mistä ja miten tieto hankitaan. (Kananen 2008: 12.) Tutkimuksessamme päädyimme kokonaisotantaan ja tiedonhankintakeinoksi valitsimme puolistrukturoidun kysymyslomakkeen.

4 Opinnäytetyön toteutus

Tarkoituksenamme oli selvittää Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvityslausuntotyötä koskevia kokemuksia, sen merkityksiä eri toimijoille sekä mahdollisia kehittämisen kohteita eri toimijoiden näkökulmasta. Opinnäytetyömme toimii alkukartoituksena kaksi ja puoli vuotta kestäväälle Pitkospuut -hankkeelle, jonka tarkoituksena on lausuntotyön kehittäminen. Hankkeen keskiössä on puolivuositain järjestettävät seminaarit, joissa pyritään luomaan uusia ja yhtenäisiä käytäntöjä, joita pilottipaikka toteuttaa ja raportoi kokemuksistaan arviointikeskuksen johtoryhmälle. Hankeen tarkoituksena on kuvata tieteellisen ja kokemusperäisen tiedon avulla rikollisen käyttäytymisen pitkittäisiä tapahtumasarjoja. Pitkittäisnäkökulma tuottaa laajempaa näkemystä kahden erillään toimineen organisaation havainnoista niiden yhdistyessä, mikä on myös käytännössä paras valinta yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden yhteisten asiakkaiden kehityspolkujen tunnistamisessa. Näkökulma noudattelee pitkittäistutkimuksen strategiaa, joka perustuu tutkimuskohteen eli tässä tapauksessa rikosseuraamusalan asiakkaan pitkän aikavälin seuraamiseen, muutoksen ja kehittämisen havainnoimiseen sekä näihin vaikuttaneiden tekijöiden tarkasteluun.

Hanke käynnistettiin helmikuussa 2012 aloitusseminaarilla ja päätöseminaari on tarkoitus pitää vuoden 2014 aikana. Tarkoituksenamme oli mahdollisuuksien mukaan osallistua järjestettäviin seminaareihin sekä muihin mahdollisiin yhteisiin tilaisuuksiin. Aikataulusyistä aloitusseminariin 7.-8.2.2012 osallistuminen ei valitettavasti ollut mahdollista; opinnäytetyöaiheemme oli kuitenkin seminaarissa esillä ja pyysimme pyytäneet alustavasta suunnitelmastamme palautetta ja kommentteja seminaariin osallistujilta; käytännössä laitoimme sähköpostilla tiivistelmän alustavasta suunnitelmastamme sekä toiveemme palautteesta erikoisuunnittelija Sanna Lahtiselle, joka esitteli aiheemme seminaarissa. Keväällä 2012 osallistuimme molemmat matineaan, jossa käsiteltiin myös Pitkospuut -hankkeen kuulumisia ja opinnäytetyötämme.

Kyselytutkimuksemme kohderyhmänä olivat lausuntojen pyytäjät sekä lausuntojen laatijat Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella. Tutkimuksemme oli suurelta osin kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, joka mittaa saatuja tuloksia tilastollisin menetelmin. Jotta kvantitatiivinen tutkimus voidaan tehdä, edellyttää se riittävän suurta havaintoyksiköiden määrää yleistettävyyden ja luotettavuuden saavuttamiseksi. (Kananen 2008: 10.) Alla lista kyseisistä toimijoista, joille kyselylomakkeen lähetimme:

Syyttäjänvirastot palvelutoimistoineen:

Oulun syyttäjänvirasto: Oulu, Kajaani, Kuusamo, Raahen ja Ylivieska

Lapin syyttäjänvirasto: Rovaniemi, Ivalo, Kemi ja Sodankylä

Itä-Suomen syyttäjänvirasto: Mikkeli, Iisalmi, Kuopio, Savonlinna ja Varkaus

Keski-Suomen syyttäjänvirasto: Jyväskylä, Jämsä ja Äänekoski

Käräjäoikeudet:

Oulun käräjäoikeus: Oulu ja Kuusamo

Ylivieska-Raahen käräjäoikeus: Ylivieska ja Raah

Lapin käräjäoikeus: Rovaniemi ja Sodankylä

Kemi-Tornion käräjäoikeus: Kemi

Kainuun käräjäoikeus: Kajaani

Keski-Suomen käräjäoikeus: Jyväskylä ja Jämsä

Keski-Pohjanmaan käräjäoikeus: Kokkola

Pohjois-Savon käräjäoikeus: Iisalmi, Kuopio, Nilsinä, Suonenjoki ja Varaus

Etelä-Savon käräjäoikeus: Mikkeli ja Savonlinna

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus: Joensuu

Etelä-Karjalan käräjäoikeus: Imatra ja Lappeenranta

Kymenlaakson käräjäoikeus: Kotka ja Kouvola

Arviointikeskukset:

Kuopio

Mikkeli

Jyväskylä

Oulu

Yhdyskuntaseuraamustoimistot:

Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimisto

Kouvolan yhdyskuntaseuraamustoimisto sekä sen alaisuuteen kuuluva Lappeenrannan toimipaikka

Kuopion yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuuteen kuuluvat Iisalmen ja Kajaanin toimipaikat

Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto

Oulun yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuuteen kuuluva Kokkolan toimipaikka

Rovaniemen yhdyskuntaseuraamustoimisto sekä sen alaisuuteen kuuluvat Kemin ja Kuusamon toimipaikat

Tutkimuksemme toteutus tapahtui sähköisesti puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, joka lähetettiin sähköisesti kaikille yllä mainituille toimijoille. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistämään; ideana on tutkimuskysymysten esittäminen perusjoukolle eli otokselle, josta muodostetaan yleistyksiä (Kananen 2008: 18). Kysely toteutettiin kokonaisotannalla eli pyrittiin siihen, että jokaisella kohderyhmään kuuluvalla on mahdollista vastata kyselyyn. Kohdejoukon suuruutta oli vaikea arvioida, sillä lausuntotyöhön yhteydessä olevien ihmisten työnjakoa ja tarkkaa työnkuvaa meidän on hankala määrittää. Virkapostin tiedot ovat julkisesti saa-

tavilla ja tätä kautta kyselyn oli mahdollista tavoittaa jokainen kohdehenkilö toimipaikassaan; käytännössä lähetimme kunkin toimipaikan virkapostin kautta linkin e-lomakkeeseen, jossa kehoitimme vastaanottajaa, esimerkiksi toimistosihteerää, välittämään postimme kuvaamallamme kohdehenkilöstölle. Vastausaikaa annoimme neljä viikkoa. Kolmen viikon jälkeen lähetimme virkapostin kautta muistutusviestin kyselyyn vastaamisesta ja tällöin vastausaikaa oli jäljellä vielä viikko. Tarkoituksena oli asettaa lomakkeen kysymykset helposti analysoitavaan muotoon, sillä kvantitatiivinen aineisto syötettäisiin SPSS-ohjelmaan ja kvalitatiivinen analysoitaisiin sisällönanalyysin avulla; tuloksista tehtiisiin yhteenveto, josta käy ilmi eri toimijoiden kokemukset lausuntotyön merkityksestä sekä keskeisimmät kehittämiskohteet. Kyselyt toteutettiin nimettömiä, eikä vastaajan henkilöllisyyttä ole mahdollista tunnistaa. Tutkimusetiikan kannalta ei muita riskitekijöitä kyselyn suorittamisessa ollut havaittavissa.

Opinnäytetyömme toteutusaikataulu eteni siten, että 23.joulukuuta 2011 palautimme alustavan opinnäytetyösuunnitelmamme, jonka jälkeen meille nimettiin ohjaavaksi opettajaksi Eeva Soikkeli. Opinnäytetyösuunnitelmaa hioimme 10. helmikuuta 2012 asti, jolloin esitimme opinnäytetyömme aiheen seminaarissa. Tutkimuslupa-asiassa konsultoimme hankkeen avainhenkilöä ja Itä- ja Pohjois-Suomen arviointikeskuksen johtaja Liisa Riittistä; hän varmisti asian vielä Rikosseuraamusviraston keskushallintoyksilöstä ja heidän mukaansa emme lupaa suunnitelmamme mukaiseen aiheemme tutkimiseen tarvitsevat. Tutkimuksemme neljäviikkoisen kyselyosan toteutus tapahtui maaliskuussa 2012 ja kyselyyn vastaamisen takarajaksi määrittyi huhtikuu 2012. Kyselytuloksia analysoimme kesän yli ja 14. syyskuuta 2012 teimme ilmoituksen opinnäytetyömme jättämisestä. Arvioivan seminaarin ajankohtana oli 28. syyskuuta 2012, joten seminaariversion jätimme viikkoa ennen eli 21. syyskuuta 2012. Lopullisen opinnäytetyömme palautuspäivämääräksi on määritetty 9. lokakuuta 2012, joten valmistumisemme tulee koittamaan 6.marraskuuta 2012.

4.1 Kyselylomake

Käytimme kyselylomakkeemme suunnitteluvaiheeseen verrattain runsaasti aikaa, sillä uskoimme onnistuneen lomakepohjan sekä edesauttavan tutkimuksemme tarkoituksenmukaisuutta että helpottavan tulosten analysointia. Tarkastelimme yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvitystä kokonaisuutena, joka koostuu asenteista ja uskomuksista sekä yhdyskuntapalvelua että soveltuvuusselvitystä kohtaan, soveltuvuusselvitystapaamiseen valmistautumisesta sekä itse lausunnon laatimisen toteuttamisesta. Nämä osiot listasimme ajatuskartalle ja purimme pienempiin toimintoihin sekä otimme lähempään tarkasteluamme ne, jotka olivat tavalla tai toisella tarkoituksenmukaisia meidän tutkimuskysymyksellemme. Kun tutkimuksemme näkökulmasta olennaiset aihepiirit oli valittu, keskityimme kysymystenasettelun hiomiseen sekä perehdyimme Laurean e-lomakkeen toimintoihin; itse kysymyslomake muotoutui ilman suurempia ongelmia.

Lomake jaettiin neljän osioon: taustatiedot, yhdyskuntapalvelu, soveltuvuus selvitys sekä avoimet kysymykset, joista kolme ensinnä mainittua myös otsikoimme. Taustatiedoissa kysimme toimipistettä, toimipaikkaa, yhteyttä soveltuvuus selvityksiin, koulutusta, kollegoiden määrää sekä työkokemusta kyseisissä tehtävissä. Asenteita ja uskomuksia sekä itse yhdyskuntapalvelua että soveltuvuus selvitystä kohtaan pyrimme selvittämään erilaisten väitteiden avulla; väitteet olivat tarkoituksella aseteltu provosointimielessä saadaksemme esiin selvempiä mielipiteitä. Kysyimme myös kuinka monta yhdyskuntapalvelua on tarkoituksenmukaista tuomita yhdelle henkilölle sekä kartoitimme eri tiedonhankintamuotojen painoarvoa soveltuvuus selvityksessä. Soveltuvuus selvitystapaamiseen valmistautumista koski kysymys liittyen asiakkaalle lähetettäviin liitteisiin ja lausunnon laatimista koskivat arviot eri seikkojen painoarvosta soveltuvuuteen. Avoimet kysymykset jaoimme soveltuvuus selvitystyötä edesauttaviin seikkoihin ja toimiviin käytänteisiin, soveltuvuus selvitystyötä koskeviin haasteisiin sekä kehittämisehdotuksiin. Lisäsimme tekstikentän myös vapaamuotoisille kommenteille ja palautteelle aiheita tai lomaketta koskien. Halusimme varmistaa opinnäytetyömme tutkimusaineiston validiuden ja liitimme vapaaehtoisen tilan puhelinnumerolle mahdollista lisäyhteydenottoa varten, sillä mikäli tutkimusaineistoa ei olisi kertynyt toivomallamme tavalla, olisi mahdollisuutena ollut käyttää yhtenä tutkimusotteena myös teemahaastatteluja. Testasimme lomaketta kahdesti: kohderyhmän ulkopuolella Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston Vantaan toimipaikan työntekijällä ja hänen ehdottamien parannustensa jälkeen vielä kohderyhmään kuuluvan Oulun arviointikeskuksen työntekijällä. Valmis lomake on liitteenä (liite 1).

4.2 Kyselyn toteuttaminen

Tutkimuksemme kyselyosio toteutettiin e-lomakkeen avulla, mutta sekä vastausprosenttia että luotettavuutta nostaaksemme halusimme saada kyselyyn myös henkilökohtaisempaa lähestymistä. Jaoimme kohderyhmämme kahtia ja soitimme erikseen jokaiseen toimipisteen päivystysnumeroon kertoaksemme tutkimuksestamme ja motivoiaksemme vastaajia ottamaan osaa kyselyyn; samalla tiedustelimme mihin sähköpostiosoitteeseen linkki e-lomakkeeseen olisi parasta lähettää. Useimmiten sähköpostiksi ilmoitettiin virastoposti, mutta muutamat esimiehet ottivat itse asiakseen sähköpostimme levittämisen alaisilleen. Sähköpostiviestimme ulkoasu on liitteenä 2. Kolmen viikon kuluttua lähetimme aiemmin ilmoitettuihin sähköpostiosoitteisiin muistutusviestin, jonka ulkoasu on liitteellä 3.

Kohderyhmän suuruuden määrittämiseksi pyrimme kyselylomakkeen neljännen kysymyksen lisäksi kysymään alkusoittojen ohessa myös kunkin toimipisteen työntekijämäärää kohderyhmämme osalta ja liitimme kyselyn työntekijämäärästä myös muistutusviestin mukaan, mutta tiedot jäivät valitettavan vaillinaisiksi. Tutkimuksemme loppupuoliskolla lähetimme tiedustelun asiaa koskien myös Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Mika Antikaiselle,

jonka kautta viestimme ohjautui kehityspäällikkö Miika Kaskiselle. Kaskinen arvioi karkeasti arviointikeskuksissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa olevan noin 50 työntekijää, syyttäjänvirastoissa kaiken kaikkiaan 80-100 syyttäjää ja käräjäoikeuksissa tuomareita noin 60. Kaskinen kuitenkin muistutti näiden olevan hyvin karkeita arvioita varsinkin pyytäjapuolen osalta.

4.3 Tulosten analysointi

Kyselyn toteuttamisen jälkeen aloitimme tulosten analysoimisen syöttämällä vastaukset suoraan e-lomakkeen toiminnolla SPSS-ohjelmaan ja Exel-ohjelmaan sekä kopioimme avointen kysymysten tuotokset Word-tiedostoksi. Tutkimusaineiston laajin työstäminen, eli kvantitatiivinen osio, tapahtui SPSS-ohjelmassa, jossa lähdimme kysymys kerrallaan muokkaamaan taulukoita tarkastelun kannalta tarkoituksenmukaisempaan taulukkomuotoon; useimmiten tämä tapahtui lisäämällä SPSS-ohjelmaan uusi sarake ja koodaamalla kukin vastausosio uudelleen paremmin hyödynnettävään muotoon. Suorien jakaumien lisäksi tarkastelimme tutkimusaineistoamme oleellisimpien kysymysten kohdalla vielä ristiintaulukoinnin avulla kartoittaaksemme toimijoiden välisiä eroja.

Kvalitatiivisen osion työstimme sisällönanalyysin avulla, jolloin tutkimusdataa tarkasteltiin kriittisesti yksinkertaistaen jättämättä kuitenkaan huomiotta vastausten vivahde-eroja. Vastauksista pyrittiin kartoittamaan samankaltaisuuksia, joiden mukaan muodostui suurempia käsiteluokkia; mitä useampi vastaaja nosti esille saman asian, sitä suurempi käsiteluokka muodostui ja sitä suurempi huomio tälle annettiin. Yläluokat muodostimme oman ammattitaitomme perusteella saaden kokonaiskuvan jokaisen avoimen kysymyksen vastauksista.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset on esitetty taulukoiden kera havainnollisuuden edesauttamiseksi, mutta ristiintaulukoinnit on liitetty työhön vain olennaisimpia kysymyksiä koskien. Avoimia kohtia lukuun ottamatta jokaisessa kysymyksessä vastaajia on yhteensä 66, sillä jo e-lomaketta laadittaessa merkitsimme mahdollisimman monet kohdat pakollisiksi; lomaketta ei voinut lähettää ennen kuin vastaaja oli tehnyt merkinnät pakollisiin kohtiin. Taulukot on nimetty ja numeroitu kysymyslomakkeemme ulkoasua mukaillen eli esimerkiksi taulukko 5 kuvaa lomakkeen kysymystä numero viisi. Ristiintaulukoinnit on nimetty kuvioina ja numeroitu järjestyksessään.

5.1 Taustatiedot

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Syyttäjävirsto	17	25,8	25,8
Käräjäoikeus	23	34,8	60,6
Arviointikeskus	14	21,2	81,8
Yhdyskuntaseuraamustoimisto	12	18,2	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 1: Toimipiste (n=66)

Taulukosta 1 ilmenee vastaajien toimipiste. Määrällisesti vastaajien jakauma toimipisteittäin meni suhteellisen tasaisesti ajatellen lausuntojen pyytäjien ja niiden laatijoiden välillä. Vastaajista 17 eli 25,8 prosenttia työskenteli syyttäjävirstossa, 23 vastaajaa eli 34,8 prosenttia työskenteli käräjäoikeudessa. Näin ollen vastaajista 60,6 prosenttia työskenteli lausuntojen parissa siten, että asia kosketti heitä lausunnon pyytämisen ja niiden lukemisen kautta. Vastaajista 14, eli 21,2 prosenttia työskenteli arviointikeskuksessa ja 12 vastaajaa, eli 18,2 prosenttia puolestaan yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Kysymyksellä haimme sitä tietoa, kuinka vastausmäärät jakautuvat toimipisteittäin. Tämä auttaa tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa sekä antaa lisämahdollisuuden käytänteiden kehittämiseen vastaamaan, jotta lausunnot palvelisivat mahdollisimman hyvin pyytäjä- ja laatijatahoja.

Vastaajien toimipaikan lisäksi meitä kiinnosti heidän toimipisteensä, että voisimme tarkastella vastaajien maantieteellistä jakaumaa. Vastaajien toimipaikat jakautuivatkin melko tasaisesti koko Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelle.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Soveltuvuusselvitysten pyyntö	40	60,6	60,6
Soveltuvuusselvitysten laatiminen	26	39,4	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 2: Millä tavoin työsi liittyy soveltuvuusselvityksiin (n=66)

Taulukosta 2 ilmenee millä tavoin soveltuvuusselvitykset liittyvät vastaajien työhön. Jokainen kyselyyn osallistunut vastasi myös tähän kysymykseen vastausprosentin kysymyksen 2 kohdalla ollessa 100 prosenttia. Taulukon 2 tulokset olisivat pääteltävissä myös taulukon 1 avulla, mut-

ta tällä halusimme varmistaa, että kyselyyn vastaavat toimipisteiden sisällä juuri kohderyhmään kuuluvat vastaajat. Lausuntojen pyytäjiä oli vastaajista 40 henkilöä, eli 60,6 prosenttia ja laatijoita 26 vastaajaa, 9,4 prosenttia.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Humanististen tieteiden kandidaatti	1	1,5	1,5
Luonnontieteiden kandidaatti	1	1,5	3,0
Yhteiskuntatieteiden kandidaatti	1	1,5	4,5
Oikeustieteiden kandidaatti	31	47,0	51,5
Yhteiskuntatieteiden maisteri	5	7,6	59,1
Oikeustieteiden maisteri	2	3,0	62,1
Kasvatustieteiden maisteri	1	1,5	63,6
Filosofian maisteri	2	3,0	66,7
Oikeustieteiden tohtori	1	1,5	68,2
Hallintotieteiden tohtori	1	1,5	69,7
Sosionomi	12	18,2	87,9
Sosiaaliohjaaja	1	1,5	89,4
Merkonomi	3	4,5	93,9
Muu	4	6,1	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 3: Koulutus (n=66)

Taulukosta 3 ilmenee vastaajien koulutus. Kysymyksellä tavoiteltiin sitä, kuinka koulutus mahdollisesti vaikuttaa vastaajien mielipiteisiin soveltuvuusselvityksiä ja yhdyskuntapalvelua koskien. Olettamuksena kysymystä laadittaessa oli, että suurin osa vastaajista on korkeasti koulutettuja ja tämä olettaus vahvistui tulosten myötä. Vastaajista 47 prosenttia oli koulutukseltaan oikeustieteiden kandidaatteja ja 18,2 prosenttia sosionomeja. Lisäksi 7,6 prosenttia vastaajista kertoi olevansa yhteiskuntatieteiden kandidaatteja, 4,5 prosenttia merkonomeja, 3 prosenttia oikeustieteiden maistereita sekä saman verran filosofian maistereita. Muita ammattinimikkeitä oli humanististen tieteiden kandidaatti, luonnontieteiden kandidaatti, yhteiskuntatieteiden kandidaatti, kasvatustieteiden kandidaatti, oikeustieteiden tohtori, hallintotieteiden tohtori sekä sosiaaliohjaaja, joita kutakin edusti vastaajissa yksi. 6,1 prosenttia ilmoitti koulutukseensa kärkeäjätoimarin,

opistotasonkoulutuksen, alemman ammattikorkeakoulututkinnon ammattiaineiden opettajan sekä terveydenhoitoalan koulutuksen, jotka ilmenevät taulukossa kohtana "muu".

Neljäs kysymys lomakkeessa käsitteli kollegoiden määrää ja tämän tavoitteena oli saada pohjaa arviolle kohderyhmän suuruudesta. Kuitenkin kysymyksen asettelu "Kuinka monta kollegaa sinulla on toimipaikassasi" oli jälkeenpäin ajateltuna ja vastauksista päätellen monitulkintainen, joten kysymyksen tarkoituksenmukaisuus kärsi; käytännössä vastaukset kysymykseen eivät kaikkien toimipisteiden sisällä olleet yhdenmukaisia, joten luotettavaa määrää ei voitu määrittää.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Alle vuosi	4	6,1	6,1
1-5 vuotta	15	22,7	28,8
5-10 vuotta	20	30,3	59,1
10-15 vuotta	7	10,6	69,7
15-20 vuotta	6	9,1	78,8
20-25 vuotta	6	9,1	87,9
25-30 vuotta	1	1,5	89,4
30-35 vuotta	4	6,1	95,5
35-40 vuotta	2	3,0	98,5
yli 40 vuotta	1	1,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 5: Työkokemuksesi nykyisissä tehtävissä (n=66)

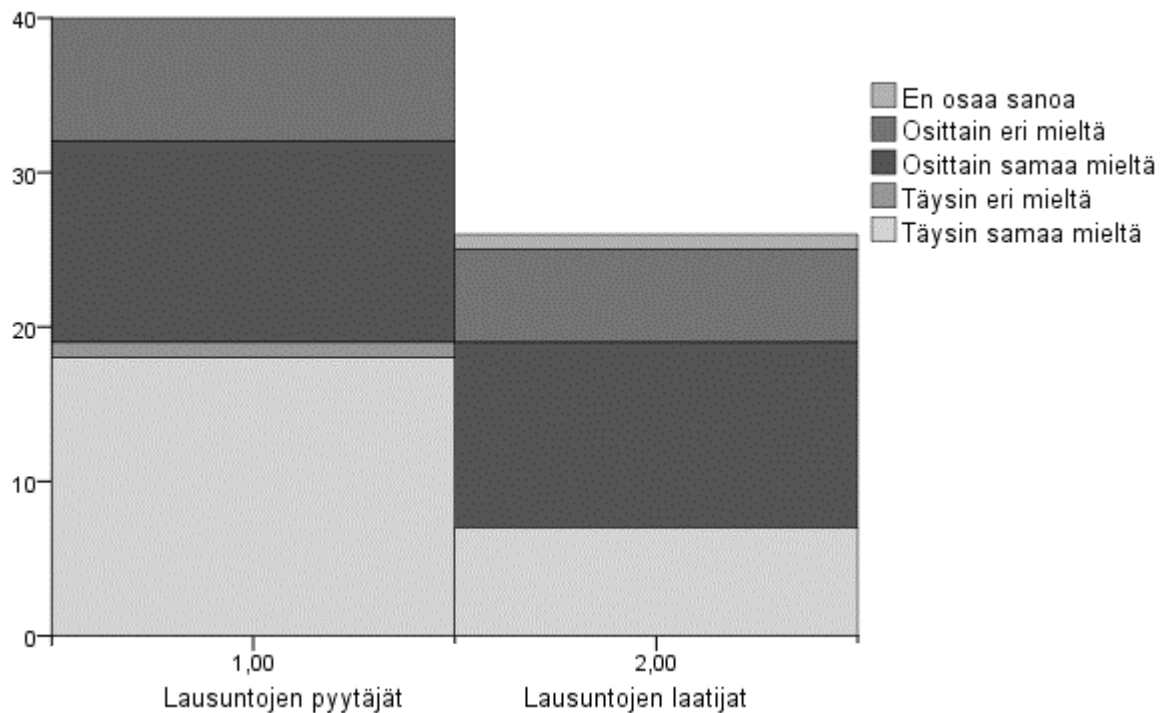
Taulukossa 5 näkyy vastaajien työkokemus nykyisissä tai vastaavissa tehtävissä vuosina. Tämän kysymyksen taustalla oli samanlainen ajatus kuin kysymyksen 3 kohdalla; kuinka kokemus vaikuttaa asenteisiin vai vaikuttaako lainkaan. Vastaajista kolmannes eli 30,3 prosenttia ilmoitti työskennelleensä kyseisissä työtehtävissä 5-10 vuotta ja reilu viidennes eli 22,7 prosenttia 1-5 vuotta. 10,6 prosenttia kertoi työskennelleensä työtehtävissään 10-15 vuotta, 9,1 prosenttia 15-20 vuotta ja saman verran 20-25 vuotta. Alle vuoden ja 30-35 vuotta kyseisissä työtehtävissä työskennelleitä oli molempia 6,1 prosenttia ja 35-40 vuotta työskennelleitä 3 prosenttia. 25-30 vuotta ja yli 40 vuotta kyseisissä työtehtävissä työskennelleitä oli kumpaakin yksi vastaaja.

5.2 Yhdyskuntapalvelu

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	1	1,5	1,5
Osittain eri mieltä	14	21,2	22,7
En osaa sanoa	1	1,5	24,2
Osittain samaa mieltä	25	37,9	62,1
Täysin samaa mieltä	25	37,9	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.1: Yhdyskuntapalvelun ensisijainen merkitys on rangaista rikoksenteikijää (n=66)

Likertin asteikolla vastattaviin kysymyksiin valitsimme väitteitä, jotka jakaisivat mahdollisesti mielipiteitä puolesta tai vastaan. Tämä siitä syystä, että tarkoituksenamme on tutkia mikä toimii ja mikä ei ja siitä johtuen halusimme mahdollisimman vähän vastauksia, jotka sijoittuvat ääripäiden välimaastoon. Kysymyksellä 6.1 halusimme tiedustella vastaajien asennoitumista yhdyskuntapalveluun rangaistusmuotona. Vastaukset jakaantuivatkin odottamallamme tavalla; vahva enemmistö oli joko täysin samaa (37,9 prosenttia) tai osittain samaa mieltä (37,9 prosenttia) väitteen "Yhdyskuntapalvelun ensisijainen merkitys on rangaista rikoksenteikijää" kohdalla. Reilu viidennes eli 21,2 prosenttia oli osittain eri mieltä väitteen kanssa.

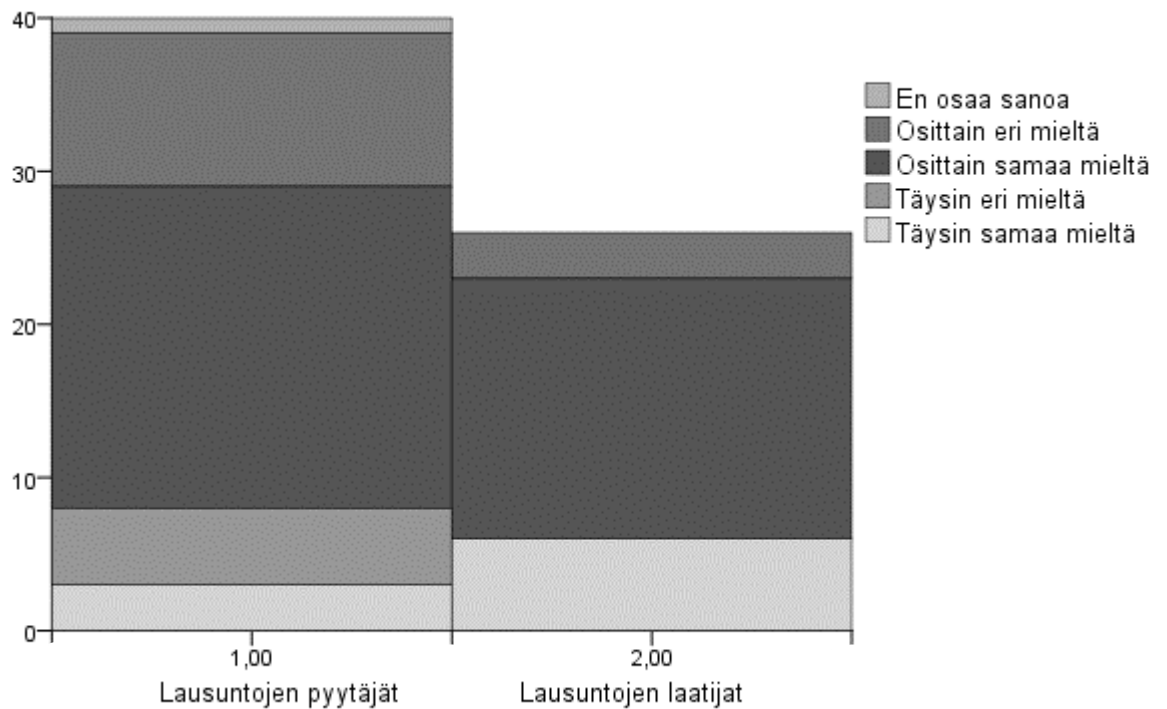
Kuvio 1. Yhdyskuntapalvelun ensisijainen merkitys on rangaista rikoksenteikijää -väitteen ristiintaulukointi lausuntojen laatijoiden ja pyytäjien kesken (n=66)

Ristiintaulukoimme väitteen eri toimipisteiden mukaan ja tarkastelimme vastausten mahdollisia eroavaisuuksia niiden kesken. Syyttäjänvirastoissa väitteen ”Yhdyskuntapalvelun ensisijainen merkitys on rangaista rikoksentehtijää” kanssa täysin samaa mieltä oli 41,2 prosenttia vastaajista. Osittain samaa mieltä oli 29,4 prosenttia ja osittain eri mieltä oli 23,5 prosenttia. Täysin eri mieltä oli vähemmistö, 5,9 prosenttia vastaajista. Käräjäoikeuksien näkemys asiaan oli suurimman osan mielestä samanlainen. Täysin samaa mieltä oli 47,8 prosenttia vastaajista, eli selvä enemmistö. Osittain samaa mieltä oli 34,8 prosenttia ja osittain eri mieltä 17,4 prosenttia. Arviointikeskuksen puolella väitteen kanssa täysin samaa mieltä oli 35,7 prosenttia vastaajista ja osittain samaa mieltä sama määrä vastaajista, eli 35,7 prosenttia. Osittain eri mieltä oli 21,4 prosenttia ja 7,1 prosenttia (yksi vastaaja) ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa osittain samaa mieltä oli 58,3 prosenttia ja osittain eri mieltä 25,0 prosenttia vastaajista. 16,7 prosenttia oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Tämän väitteen kohdalla oli havaittavissa erilaiset näkökulmat asioihin lausuntojen pyytjä- ja laatijapuolilla; pyytjäpuoli näki rangaistuksen ensisijaisuuden selvästi tärkeämpänä seikkana kuin laatijapuoli.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	5	7,6	7,6
Osittain eri mieltä	13	19,7	27,3
En osaa sanoa	1	1,5	28,8
Osittain samaa mieltä	38	57,6	86,4
Täysin samaa mieltä	9	13,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.2: Yhdyskuntapalvelun tärkein tarkoitus on tukea ja kuntouttaa asiakasta (n=66)

Taulukosta 6.2 selviää vastaajien suhtautuminen yhdyskuntapalveluun kuntouttavana ja asiakasta tukevana rangaistusmuotona. Kysymyksen asettelu on toteutettu samalla tavoin kuin kysymys 6.1 välttääksemme vastausvaihtoehtoja, joista ei ole tulkittavissa selkeästi mitään suuntaan tai toiseen. Yli puolet vastaajista (57,6 %) oli osittain samaa mieltä väitteen ”Yhdyskuntapalvelun tärkein tarkoitus on tukea ja kuntouttaa asiakasta” kanssa. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 13,6 prosenttia, kun taas 19,7 prosenttia oli väitteen suhteen osittain eri mieltä ja 7,6 prosenttia täysin eri mieltä.

Kuvio 2. Yhdyskuntapalvelun tärkein tarkoitus on tukea ja kuntouttaa asiakasta -väitteen ristiintaulukointi lausuntojen laatijoiden ja pyytäjien kesken (n=66)

Syyttäjänvirastoissa yhdyskuntapalvelun tukeva ja kuntouttava näkökanta ilmeni ristiintaulukoitaessa niin, että väitteen kanssa yli puolet vastaajista (58,8 prosenttia) oli osittain samaa mieltä. Osittain eri mieltä oli puolestaan 23,5 prosenttia, ja täysin samaa mieltä sekä täysin eri mieltä oli 5,9 prosenttia. Vastaajista myös 5,9 prosenttia (yksi vastaaja) ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen. Käräjäoikeudet olivat väitteen kanssa suureksi osaksi (47,8 prosenttia) osittain samaa mieltä. Osittain eri mieltä oli käräjäoikeuksien vastaajista 26,1 prosenttia vastaajista ja 17,4 prosenttia täysin eri mieltä. Täysin samaa mieltä oli puolestaan 8,7 prosenttia vastaajista. Arviointikeskuksen vastaajista 50,0 prosenttia, eli tasan puolet, oli väitteen kanssa osittain samaa mieltä. 28,6 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 21,4 prosenttia osittain eri mieltä; kukaan ei ollut täysin eri mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vastaajat olivat selvästi (83,3 prosenttia) väitteen kanssa osittain samaa mieltä. 16,7 prosenttia oli täysin samaa mieltä eivätkä muut vastausvaihtoehdot saaneet kannatusta ollenkaan.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	4	6,1	6,1
Osittain eri mieltä	22	33,3	39,4
En osaa sanoa	7	10,6	50,0
Osittain samaa mieltä	33	50,0	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.3: Yhdyskuntapalvelu vaikuttaa tehokkaasti rikoskierteen katkaisussa (n=66)

Taulukko 6.3 kuvaa vastaajien suhtautumista yhdyskuntapalveluun tehokkaana rikoskierteen katkaisijana. Tämän kysymyksen kohdalla vastaajista suuri osa oli osittain samaa mieltä tai osittain eri mieltä. Emme siis saaneet selkeästi puoltavaa tai kieltävää vastaajamäärää. Ymmärrettävää, koska tuskin voidaan todistaa yhdyskuntapalvelun yksin vaikuttavan tähän asiaan, vaan yleensä tämä on monen asian summa, joka ei ole mitattavissa. Puolet vastaajista oli osittain samaa mieltä väitteen ”Yhdyskuntapalvelu vaikuttaa tehokkaasti rikoskierteen katkaisussa” kanssa, mutta toisaalta kolmannes (33,3 %) vastaajista oli osittain eri mieltä ja 6,1 prosenttia täysin eri mieltä. Kantaansa väitteeseen ei osannut sanoa 10,6 prosenttia.

Ristiintaulukoitaessa väitettä ”yhdyskuntapalvelu vaikuttaa tehokkaasti rikoskierteen katkaisussa”, syyttäjänvirastoissa vastaajat olivat osittain samaa mieltä (41,2 prosenttia), osittain eri mieltä (29,4 prosenttia), täysin eri mieltä (17,6 prosenttia) ja en osaa sanoa (11,8 prosenttia). Käräjäoikeuden vastaajista 43,5 prosenttia oli osittain samaa mieltä, 39,1 prosenttia osittain eri mieltä, 13,0 prosenttia en osaa sanoa ja 4,3 prosenttia täysin eri mieltä. Täysin samaa mieltä eivät olleet syyttäjänviraston vastaajat eivätkä käräjäoikeuden vastaajat. Arviointikeskusten vastaajat olivat osittain samaa mieltä (64,3 prosenttia), osittain eri mieltä (28,6 prosenttia) ja 7,1 prosenttia vastaajista (yksi vastaaja) ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vastaajat olivat puolestaan osittain samaa mieltä (58,3 prosenttia), osittain eri mieltä (33,3 prosenttia), en osaa sanoa (8,3 prosenttia, eli yksi vastaaja). Kukaan myöskään arviointikeskuksissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa ei ollut väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Myöskään viimeksi mainituissa kukaan ei ollut täysin eri mieltä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	2	3,0	3,0
Osittain eri mieltä	8	12,1	15,1
En osaa sanoa	8	12,1	27,2
Osittain samaa mieltä	41	62,1	89,3
Täysin samaa mieltä	7	10,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.4: Yhdyskuntapalvelu ehkäisee syrjäytymistä (n=66)

Taulukon 6.4 avulla voidaan tarkastella vastaajien käsitystä siitä, kuinka heidän näkökulmastaan yhdyskuntapalvelu toimii syrjäytymisen ehkäisijänä. Jälleen vastaajista iso osa oli sitä mieltä, että väite pitää osittain paikkansa. Tämä johtunee samasta syystä kuin kysymyksen 6.3 kohdalla; ei voida todistaa yhdyskuntapalvelun itsessään ehkäisevän syrjäytymistä, vaan siihen todennäköisesti vaikuttavat useat muut samanaikaisesti yksilön elämässä tapahtuvat asiat. Väitteen kanssa oli osittain samaa mieltä 62,1 prosenttia ja täysin

samaa mieltä 10,6 prosenttia. Osittain eri mieltä väitteen kanssa olivat 12,1 prosenttia ja täysin eri mieltä 3 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 12,1 prosenttia.

Ristiintaulukoinnin myötä syyttäjänvirastoissa vastaajista 47,1 prosenttia on väitteen ”yhdyskuntapalvelu ehkäisee syrjäytymistä” kanssa osittain samaa mieltä. Osittain eri mieltä on vastaajista 17,6 prosenttia ja täysin eri ja täysin samaa mieltä samat prosenttilukemat; samoin 11,8 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen. Käräjäoikeuksien vastauksissa osittain samaa mieltä oltiin 60,9 prosentissa vastauksista ja 17,4 prosentissa osittain eri mieltä. 13,0 prosenttia ei osannut kantaansa sanoa ja 8,7 prosenttia oli täysin samaa mieltä. Arviointikeskusten vastauksissa selvä enemmistö (71,4 prosenttia) vastaajista oli osittain samaa mieltä. Täysin samaa mieltä oli 14,3 prosenttia vastaajista. 7,1 prosenttia vastasi, ettei osaa sanoa, ja sama määrä vastaajista oli osittain eri mieltä. Täysin eri mieltä ei ollut kukaan vastaajista. Yhdyskuntaseuraamustoimistojen vastauksista vahva enemmistö eli 75,0 prosenttia oli väitteen kanssa osittain samaa mieltä ja 8,3 prosenttia oli täysin samaa mieltä; 16,7 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	17	25,8	25,8
Osittain eri mieltä	26	39,4	65,2
En osaa sanoa	4	6,1	71,3
Osittain samaa mieltä	16	24,2	95,5
Täysin samaa mieltä	3	4,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.5: Yhdyskuntapalvelu on valtiolle ainoastaan keino säästää (n=66)

Kohdassa 6.5 väitettiin yhdyskuntapalvelun olevan vain valtion keino säästää. Kysymys asetettiin provosoivasti jälleen sen vuoksi, että vastaukset olisivat mahdollisimman selkeästi joko puolesta tai vastaan. Vastaajista 39,4 prosenttia oli osittain eri mieltä ja 25,8 prosenttia täysin eri mieltä väitteen ”yhdyskuntapalvelu on valtiolle ainoastaan keino säästää” kohdalla. Osittain samaa mieltä olivat 24,2 prosenttia ja täysin samaa mieltä 4,5 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 6,1 prosenttia.

Ristiintaulukoinnissa ”Yhdyskuntapalvelu ainoastaan valtion keinona säästää” -väite keräsi syyttäjänvirastoissa osittain samaa mieltä - vastauksia 41,2 prosenttia, osittain eri mieltä 35,3 prosenttia, täysin eri mieltä 11,8 prosenttia ja 5,9 prosenttia sekä en osaa sanoa ja täysin samaa mieltä. Käräjäoikeuksien vastaukset jakaantuivat seuraavasti: Osittain eri mieltä 43,5 prosenttia, täysin eri mieltä 30,4 prosenttia, osittain samaa mieltä 13,0 prosenttia, täysin samaa mieltä 8,7 prosenttia ja en osaa sanoa 4,3 prosenttia. Arviointikeskuksissa vastattiin osittain eri mieltä 57,1 prosenttia, osittain samaa mieltä 21,4 prosenttia, täysin eri mieltä

14,3 prosenttia ja en osaa sanoa 7,1 prosenttia. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vastaukset jakaantuivat siten, että tasan puolet, 50,0 prosenttia, oli väitteen kanssa täysin eri mieltä, 25,0 prosenttia oli osittain samaa mieltä, 16,7 prosenttia oli osittain eri mieltä 8,3 ei osannut ilmaista kantaansa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	3	4,5	4,5
Osittain eri mieltä	14	21,2	25,7
En osaa sanoa	4	6,1	31,8
Osittain samaa mieltä	35	53,0	84,8
Täysin samaa mieltä	10	15,2	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 6.6: Yhdyskuntapalvelu on rangaistusmuotona asiakkaalle vaativa (n=66)

Taulukko 6.6 ilmentää "Yhdyskuntapalvelu on rangaistusmuotona asiakkaalle vaativa" -väitteen kohdalla 53,0 prosentin olevan osittain samaa mieltä väitteen kanssa ja 15,2 prosentin olevan täysin samaa mieltä. Osittain eri mieltä oli vastaajista 21,2 prosenttia ja täysin eri mieltä 4,5 prosenttia. Väitteellä haimme vastauksia siihen, kuinka vastaajat ajattelevat yhdyskuntapalvelun vaativuuden ja sitä kautta rangaistusaspektin.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjänvirastot vastasivat olevansa väitteen kanssa 41,2 prosenttia osittain samaa mieltä, 35,3 prosenttia osittain eri mieltä, 11,8 prosenttia täysin samaa mieltä sekä 5,9 prosenttia täysin eri mieltä sekä sama prosenttimäärä 5,9 ei osannut kantaansa ilmaista. Käräjäoikeudet olivat väitteen kanssa osittain samaa mieltä (52,2 prosenttia), osittain eri mieltä (21,7 prosenttia), täysin samaa mieltä (17,4 prosenttia) ja täysin eri mieltä (4,3 prosenttia) sekä en osaa sanoa (4,3 prosenttia). Arviointikeskusten vastaukset jakaantuivat niin, että puolet, eli 50,0 prosenttia, oli väitteen kanssa osittain samaa mieltä. 21,4 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 14,3 prosenttia osittain eri mieltä. 7,1 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa ja 7,1 prosenttia oli myös väitteen kanssa täysin eri mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 75,0 prosenttia oli osittain samaa mieltä ja vastausvaihtoehdot "en osaa sanoa", osittain eri mieltä" ja "täysin samaa mieltä" keräsivät jokainen 8,3 prosenttia.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Korkeintaan yksi	2	3,0	3,0
Korkeintaan kaksi	21	31,8	34,8
Korkeintaan kolme	31	47,0	81,8
Korkeintaan neljä	4	6,1	87,9
Korkeintaan viisi	2	3,0	90,9
Korkeintaan kuusi	1	1,5	92,4
Muu	5	7,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 7: Kuinka monta yhdyskuntapalvelua yhdelle henkilölle (n=66)

Taulukossa 7 kysyttiin kuinka monta yhdyskuntapalvelua yhdelle henkilölle on mielestänne tarkoituksenmukaista tuomita ja vajaa puolet (47,0 %) vastaajista piti maksimimääränä kolmea palvelua. Reilu kolmannes (31,8 %) oli sitä mieltä että tarkoituksenmukaista on tuomita korkeintaan kahteen palveluun. Korkeintaan neljää palvelua suositteli 6,1 prosenttia, korkeintaan viittä palvelua 3,0 prosenttia ja korkeintaan kuutta palvelua 1,5 prosenttia; yhteen palveluun tyytyisi 3,0 prosenttia vastaajista. Muuta vaihtoehtoa suositteli 7,6 prosenttia vastaajista. Kysymyksellä haimme sitä, kuinka mielipiteet eroavat vastaajien kesken; suurin osa oli sitä mieltä, että korkeintaan kolme yhdyskuntapalvelua. Kysymyksen taustalla oli myös ajatus siitä, että ajattelutavan tämän kysymyksen sisällä olisi hyvä olla vähintäänkin suurin piirtein yhtenevä, jotta asiakkaat saisivat yhdenmukaisen ja samanarvoisen kohtelun.

Yhdyskuntapalveluiden tarkoituksenmukaisia lukumääriä ristiintaulukoitaessa, oli syyttäjänvirastoissa vastaajista enemmistö, eli 47,1 prosenttia, sitä mieltä, että korkeintaan kaksi yhdyskuntapalvelua on tarkoituksenmukaista tuomita. Vastaavasti käräjäoikeuksissa 52,2 prosenttia vastaajista ajatteli, että korkeintaan kolme yhdyskuntapalvelurangaistusta. Arviointikeskuksissa 57,1 prosenttia ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 41,7 prosenttia oli myös vastaavasti kolmen yhdyskuntapalvelun kannalla. Toisaalta 11,8 prosenttia syyttäjänvirastoiden vastaajista ottaisi niinkin tiukan linjan, kuin korkeintaan yksi yhdyskuntapalvelu henkilöä kohden. Syyttäjien linja asiassa oli muutoinkin tiukempi kuin muilla; syyttäjänvirastoissa kaikki vastaajat tuomitsivat korkeintaan kolme yhdyskuntapalvelua. Korkeintaan viiden yhdyskuntapalvelun kannalla on käräjäoikeuksien vastauksista 4,3 prosenttia, kuin myös korkeintaan neljän yhdyskuntapalvelun kannalla. Arviointikeskuksissa korkeintaan neljä tai enemmän, sai kannatusta vain yksittäisiä ääniä (7,1 prosenttia). Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa korkeintaan neljä yhdyskuntapalvelua olisi valmis tuomitsemaan 16,7 prosenttia. Vastauksista voidaan vetää yhteenvedona se loppupäätelmä, että jokaisen toimipisteen valtaosan mielipide on se, että maksimissaan kolme yhdyskuntapalvelua yhdelle henkilölle on tarkoituksenmukaista

tuomita; muut vastausvaihtoehdot saivat vain hajaääniä. Lisäksi on kuitenkin huomioitava tilannekohtaisuus eli mikäli aiemmasta yhdyskuntapalvelusta on kulunut huomattava aika ja asiakkaan elämäntilanne on olennaisesti muuttunut, on uuden mahdollisuuden antaminen kohtuullista.

5.3 Soveltuvuus selvitys

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	13	19,7	19,7
Osittain eri mieltä	18	27,3	47,0
En osaa sanoa	2	3,0	50,0
Osittain samaa mieltä	21	31,8	81,8
Täysin samaa mieltä	12	18,2	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.1: Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden määrä (n=66)

Taulukon 8.1 vastanneista 31,8 prosenttia oli osittain samaa mieltä väitteen ”Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden määrä” ja 27,3 prosenttia osittain eri mieltä. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 18,2 prosenttia ja 19,7 prosenttia päinvastoin täysin eri mieltä. Vastanneista 3,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen.

”Yhdyskuntapalvelun soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden määrä” - väitettä ristiintaulukoitaessa syyttäjänvirastoissa vastaukset jakaantuivat aiempia kysymyksiä tasaisemmin; 35,3 prosenttia oli osittain samaa mieltä, 23,5 prosenttia oli osittain eri mieltä, 23,5 prosenttia oli täysin samaa mieltä, 11,8 oli täysin eri mieltä ja kantaansa ei osannut sanoa 5,9 prosenttia vastaajista. Käräjäoikeuksissa 34,8 prosenttia oli täysin eri mieltä, 30,4 prosenttia oli täysin samaa mieltä, 21,7 prosenttia oli osittain samaa mieltä ja 13,0 prosenttia osittain eri mieltä. Arviointikeskuksissa 42,9 prosenttia oli osittain samaa mieltä, 35,7 prosenttia osittain eri mieltä, 14,3 prosenttia täysin eri mieltä ja 7,1 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 50,0 prosenttia oli osittain eri mieltä, 33,3 prosenttia oli osittain samaa mieltä, ja täysin samaa mieltä sekä täysin eri mieltä vastausvaihtoehdot keräsivät kumpikin 8,3 prosenttia vastauksista.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Osittain samaa mieltä	39	59,1	59,1
Täysin samaa mieltä	27	40,9	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.2: Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden sujuvuus (n=66)

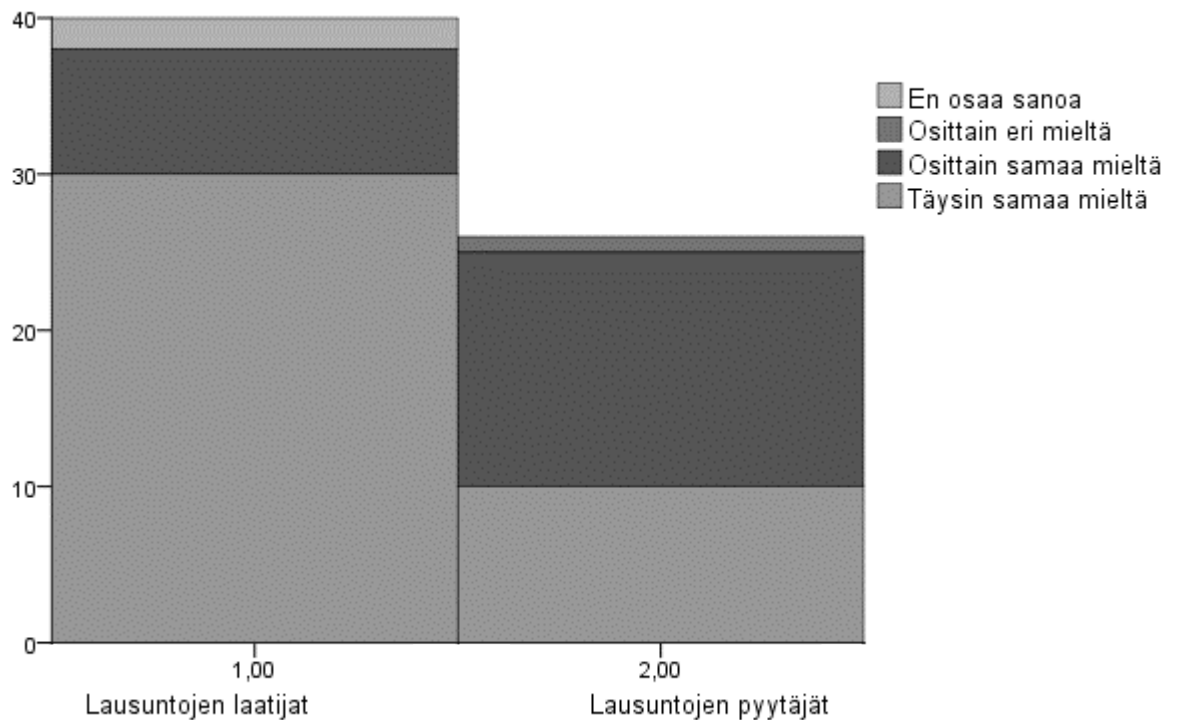
Taulukon 8.2 kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että ”Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden sujuvuus”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli vastaajista 40,9 prosenttia ja loputkin (59,1 prosenttia) kertoivat olevansa osittain samaa mieltä.

Yhdyskuntapalvelun soveltuvuuden kannalta aiempien vastaavien sujuvuuden merkitystä painotettiin ristiintaulukoinnin mukaan seuraavasti: syyttäjänvirastoissa sujuvuuden merkityksestä oltiin 52,9 prosenttisesti täysin samaa mieltä ja 47,1 prosenttia vastaajista oli osittain samaa mieltä. Muut vastausvaihtoehdot eivät keränneet yhtään vastausta. Käräjäoikeuksien vastauksissa näkyi sama linja vastausten jakautuessa kuitenkin hieman eri tavalla; 56,5 prosenttia oli osittain samaa mieltä ja 43,5 prosenttia täysin samaa mieltä. Arviointikeskuksissa 71,4 prosenttia vastauksista oli osittain samaa mieltä ja 28,6 prosenttia täysin samaa mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 66,7 prosenttia vastaajista oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä oli 28,6 prosenttia. Vastauksista on siis selvästi luettavissa se, että aiempien yhdyskuntapalveluiden sujuvuudella on suuri merkitys soveltuvuuden kannalta.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Osittain eri mieltä	1	1,5	1,5
En osaa sanoa	2	3,0	4,5
Osittain samaa mieltä	23	34,8	39,3
Täysin samaa mieltä	40	60,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.3: Soveltuvuusselvitysten laatimiseen vaaditaan erityisammattitaitoa (n=66)

Kahta vastaajaa lukuun ottamatta taulukossa 8.3 kaikki olivat sitä mieltä että ”Soveltuvuusselvitysten laatimiseen vaaditaan erityisammattitaitoa”; täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 60,6 prosenttia ja osittainkin samaa mieltä 34,8 prosenttia vastaajista.

Kuvio 3. Soveltuvuusselvitysten laatimiseen vaaditaan erityisammattitaitoa -väitteen ristiintaulukointi lausuntojen laatijoiden ja pyytäjien kesken (n=66)

Ristiintaulukoinnin mukaan "Soveltuvuusselvitysten laatimiseen tarvitaan erityisammattitaitoa" - väitteeseen syyttäjänvirastoissa oltiin 70,6 prosenttisesti täysin samaa mieltä. Loput 29, prosenttia oli väitteen kanssa osittain samaa mieltä. Käräjäoikeuksissa täysin samaa mieltä oli 78,3 prosenttia ja osittain samaa mieltä 13,0 prosenttia. Kantaansa asiaan ei osannut sanoa 8,7 prosenttia. Arviointikeskuksissa osittain samaa mieltä oltiin 64,3 prosentissa vastauksista ja täysin samaa mieltä 35,7 prosentissa vastauksista. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 50,0 prosenttia oli osittain samaa mieltä väitteen kanssa ja täysin samaa mieltä oli 41,7 prosenttia vastaajista. 8,3 prosenttia oli osittain eri mieltä. Käsitys erityisammattitaidon vaatimuksesta oli erilainen lausuntojen pyytäjä- ja laatijapuolilla. Laatijat eivät nähneet erityisammattitaidon vaatimusta niin selkeästi kuin lausuntojen pyytäjät. Toisin sanoen; eivätkö lausuntojen laatijat yhtä selkeästi ajattele omaavansa tai tarvitsevana erityisosaamista työsään?

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	18	27,3	27,3
Osittain eri mieltä	34	51,5	78,8
En osaa sanoa	7	10,6	89,4
Osittain samaa mieltä	7	10,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.4: Soveltuvuuden selvittäminen on yksinkertaista (n=66)

Taulukossa 8.4 suurin osa oli eri mieltä väitteen ”Soveltuvuuden selvittäminen on yksinkertaista” kohdalla, sillä 51,5 prosenttia oli osittain eri mieltä ja 27,3 prosenttia täysin eri mieltä väitteen kanssa. Osittain samaa mieltä oli 10,6 ja saman verran ei osannut sanoa kantaansa väitettä kohtaan.

Ristiintaulukoitaessa 47,1 prosenttia syyttäjänvirastoista oli osittain eri mieltä sen kanssa, että soveltuvuuden selvittäminen olisi yksinkertaista. 35,3 prosenttia oli täysin eri mieltä ja 17,6 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Käräjäoikeuksien vastauksista 52,2 prosenttia oli osittain eri mieltä ja 21,7 prosenttia täysin eri mieltä. 13,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa ja sama prosenttimäärä (13,0) oli osittain samaa mieltä. Arviointikeskusten vastauksista 64,3 prosenttia oli osittain eri mieltä väitteen kanssa. 28,6 prosenttia puolestaan oli täysin eri mieltä ja 7,1 prosenttia osittain samaa mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vastaajista 41,7 prosenttia oli asiasta osittain eri mieltä, 25,0 prosenttia oli osittain samaa mieltä ja 25,0 prosenttia oli myös täysin eri mieltä. 8,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa väitteeseen.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	9	13,6	13,6
Osittain eri mieltä	29	43,9	57,5
En osaa sanoa	6	9,1	66,6
Osittain samaa mieltä	19	28,8	95,4
Täysin samaa mieltä	3	4,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.5: Asiakkaan koko elämänhistorian kartoittaminen on välttämätöntä soveltuvuuden selvittämiseksi (n=66)

”Asiakkaan koko elämänhistorian kartoittaminen on välttämätöntä soveltuvuuden selvittämiseksi” -väitteen kohdalla taulukossa 8.5 oli 43,9 prosenttia vastaajista osittain ja 13,6 prosenttia täysin eri mieltä. Osittain samaa mieltä väitteen kanssa oli 28,8 prosenttia, kun täysin samaa mieltä oli vain 4,5 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 9,1 prosenttia vastaajista.

Syyttäjänvirastoissa 41,2 prosenttia vastaajista oli osittain eri mieltä siitä, että asiakkaan koko elämänhistorian kartoittaminen on välttämätöntä soveltuvuuden selvittämiseksi. 23,5 prosenttia oli osittain samaa mieltä ja 17,6 prosenttia ei osannut kantaansa sanoa. 11,8 prosenttia oli täysin eri mieltä ja 5,9 prosenttia puolestaan täysin samaa mieltä. Käräjäoikeuksien vastauksista 43,5 prosenttia oli osittain eri mieltä ja 34,8 prosenttia osittain samaa mieltä. 17,4 prosenttia oli täysin eri mieltä ja 4,3 prosenttia ei osannut sanoa

kantaansa. Arviointikeskusten vastauksista 42,9 prosenttia oli osittain eri mieltä, 28,6 prosenttia osittain samaa mieltä, 21,4 prosenttia täysin eri mieltä ja 7,1 prosenttia täysin samaa mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vastukset jakaantuivat niin, että 50,0 prosenttia oli osittain eri mieltä, 25,0 prosenttia osittain samaa mieltä, 16,7 prosenttia ei osannut kantaansa sanoa ja 8,3 prosenttia oli täysin samaa mieltä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	18	27,3	27,3
Osittain eri mieltä	31	47,0	74,3
En osaa sanoa	2	3,0	77,3
Osittain samaa mieltä	12	18,2	95,5
Täysin samaa mieltä	3	4,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.6: Soveltuvuusselvityksessä tärkeintä on asiakkaan oma näkemys soveltuvuudestaan (n=66)

Valtaosa taulukon 8.6 vastaajista oli eri mieltä väitteen "Soveltuvuusselvityksessä tärkeintä on asiakkaan oma näkemys omasta soveltuvuudestaan" kanssa; osittain eri mieltä oli 47,0 prosenttia ja täysin eri mieltä 27,3 prosenttia. Osittain samaa mieltä vastaajista oli 18,2 prosenttia ja täysin samaa mieltä 4,5 prosenttia. Vastaajista 3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnin myötä syyttäjänvirastoissa 47,1 prosenttia oli täysin eri mieltä sen kanssa, että tärkeintä soveltuvuuden kannalta olisi asiakkaan oma motivaatio. 35,3 prosenttia oli osittain eri mieltä, 11,8 prosenttia puolestaan osittain samaa mieltä. 5,9 prosenttia ei osannut ilmasta kantaansa. Käräjäoikeuksissa 52,2 prosenttia oli osittain samaa mieltä, että asiakkaan motivaatio on tärkeintä, 30,4 prosenttia täysin eri mieltä, 13,0 prosenttia osittain samaa mieltä ja 4,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Arviointikeskuksissa asia nähtiin niin, että 57,1 prosenttia vastaajista oli osittain eri mieltä, 14,3 prosenttia osittain samaa mieltä, 14,3 prosenttia täysin eri mieltä ja 14,3 prosenttia täysin samaa mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 41,7 prosenttia oli osittain eri mieltä ja sama prosenttimäärä (41,7) oli osittain samaa mieltä. 8,3 prosenttia oli täysin eri mieltä ja sama prosenttimäärä (8,3) oli täysin samaa mieltä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	1	1,5	1,5
Osittain eri mieltä	7	10,6	12,1
En osaa sanoa	1	1,5	13,6
Osittain samaa mieltä	23	34,8	48,4
Täysin samaa mieltä	34	51,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.7: Soveltuvuus selvityslausunto on yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen kannalta välttämättömän tarpeellinen (n=66)

Taulukossa 8.7 suurin osa vastaajista oli samaa mieltä väitteen ”Soveltuvuus selvityslausunto on yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen kannalta välttämättömän tarpeellinen” kanssa; täysin samaa mieltä vastaajista oli 51,5 prosenttia ja 34,8 prosenttia osittain samaa mieltä. Vastaajista 10,6 prosenttia oli väitteen kanssa osittain eri mieltä, 1,5 prosenttia täysin eri mieltä ja vastaava luku ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Syyttäjänvirastoissa 47,1 prosenttia vastaajista oli ristiintaulukoitaessa osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että soveltuvuus selvityslausunto on välttämättömän tarpeellinen yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen kannalta. 35,3 prosenttia oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja 11,8 prosenttia osittain eri mieltä. 5,9 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Käräjäoikeuksissa 43,5 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa ja 34,8 prosenttia osittain samaa mieltä. 21,7 prosenttia oli osittain eri mieltä väitteen kanssa. Arviointikeskuksissa 64,3 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 35,7 osittain samaa mieltä väitteen kanssa. Muut vastausvaihtoehdot eivät saaneet yhtään vastausta. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa 75,0 prosenttia oli täysin samaa mieltä, 16,7 prosenttia osittain samaa mieltä ja 8,3 täysin eri mieltä kyseisen väitteen kanssa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Täysin eri mieltä	2	3,0	3,0
Osittain eri mieltä	5	7,6	10,6
En osaa sanoa	9	13,6	24,2
Osittain samaa mieltä	31	47,0	71,2
Täysin samaa mieltä	19	28,8	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 8.8: Soveltuvuus selvityslausunto ohjaa usein rangaistusmuodon valintaa (n=66)

Taulukko 8.8. kuvaa osittain samaa mieltä vastaajista olevan 47,0 prosenttia ja täysin samaa mieltä 28,8 prosenttia väitteen "Soveltuvuusselvityslausunto ohjaa usein rangaistusmuodon valintaa" kanssa. Osittain eri mieltä oli 7,6 prosenttia ja täysin eri mieltä 3,0 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 13,6 prosenttia vastaajista.

Ristiintaulukoitaessa väite "Soveltuvuusselvityslausunto ohjaa usein rangaistusmuodon valintaa", oli sen kanssa syyttäjänvirastoissa 58,8 prosenttia osittain samaa mieltä, 29,4 prosenttia täysin samaa mieltä ja 5,9 prosenttia osittain eri mieltä. 5,9 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Käräjäoikeuksissa 43,5 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa, 39,1 prosenttia osittain samaa mieltä. Toisaalta 8,7 prosenttia oli väitteen kanssa täysin eri mieltä ja 4,3 prosenttia oli osittain eri mieltä. 4,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Arviointikeskuksissa 42,9 prosenttia vastaajista oli osittain samaa mieltä ja peräti 28,6 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. 21,4 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 7,1 oli osittain eri mieltä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tasan puolet, eli 50,0 prosenttia vastaajista oli osittain samaa mieltä väitteen kanssa. 25,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan ja 16,7 prosenttia oli osittain eri mieltä vain 8,3 prosentin ollessa täysin samaa mieltä. Laatijapuolen huomattava määrä kantaa ottamattomia selittynee vilpittömällä tietämättömyydellä; heidän ei auta kuin toivoa, että laaditut soveltuvuusselvitykset saavat heidän haluamansa painoarvon rangaistusta pohdittaessa, eivätkä he ole tehneet niin sanotusti turhaa työtä. Pyytäjäpuoli kuitenkin vakuuttaa soveltuvuusselvityksillä olevan tarkoituksenmukainen rooli rangaistusmuotoa valittaessa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	4	6,1	6,1
En osaa sanoa	3	4,5	10,6
Melko tärkeä	26	39,4	50,0
Tärkeä	33	50,0	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 9.1: Rikosrekisterin painoarvo soveltuvuusselvityksissä (n=66)

Taulukossa 9.1 kysyttiin kuinka suuren painoarvon vastaajat antavat seuraaville tiedonhankintamuodoille soveltuvuusselvityslausunnoissa ja rikosrekisteriote oli vastaajista puolen (50,0 %) mukaan tärkeä ja 39,4 prosentin mukaan melko tärkeä. Melko merkityksettömänä sitä piti 6,1 prosenttia vastaajista ja 4,5 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnista ilmeni, että syyttäjänvirastosta tulleiden vastausten mukaan rikosrekisteriote on melko tärkeä (47,1 %) tai tärkeä (41,2 %) tiedonhankintamuoto; kantaansa ei osannut sanoa 11,8 prosenttia. Käräjäoikeuksien mukaan se on tärkeä (56,5 %) tai melko

tärkeä (26,1 %) ja kantaansa ei osannut sanoa 4,3 prosenttia. Arviointikeskus pitää sitä tärkeänä (50,0 %) tai melko tärkeänä (42,9 %) tiedonhankintamuotona ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen vastaukset jakautuvat tasan samojen painotusten kesken.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	5	7,6	7,6
En osaa sanoa	6	9,1	16,7
Melko tärkeä	28	42,4	59,1
Tärkeä	27	40,9	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 9.2: Poliisin tietojen painoarvo soveltuvuusselvityksissä (n=66)

Taulukosta 9.2 ilmenee poliisin tietojen olevan kaikista vastauksista 42,4 prosentin mukaan melko tärkeitä ja 40,9 prosentin mukaan tärkeitä. Melko merkityksettöminä niitä piti 7,6 prosenttia ja 9,1 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnin mukaan syytäjänvirastot pitävät poliisin tietoja tärkeänä (58,8 %) tai melko tärkeänä (29,4 %) tiedonhankintamuotona; kantaansa ei osannut sanoa 11,8 prosenttia. Käräjäoikeudet pitävät niitä melko tärkeänä (39,1 %) tai tärkeänä (34,8 %) ja 13,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Arviointikeskuksen mukaan ne ovat melko tärkeä (64,3 %) tai tärkeä (28,6 %) ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen mukaan tärkeä tai melko tärkeä (molemmissa 41,7 %); jälkimmäisestä vastaajaryhmästä 8,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	1	1,5	1,5
Melko merkityksetön	8	12,1	13,6
En osaa sanoa	14	21,2	34,8
Melko tärkeä	24	36,4	71,2
Tärkeä	19	28,8	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 9.3: Vankitietojärjestelmän painoarvo soveltuvuusselvityksissä (n=66)

Vankitietojärjestelmää vastaajista 36,4 prosenttia piti taulukon 9.3 mukaisesti melko tärkeänä ja 28,8 prosenttia tärkeänä. Melko merkityksettömänä sitä piti 12,1 prosenttia ja merkityksettömänä 1,5 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 12,2 prosenttia.

Ristiintaulukoinnissa vankitietojärjestelmää syyttäjänvirastot pitävät melko tärkeänä (35,3 %) tai tärkeänä (29,4 %), mutta jopa 35,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Käräjäoikeudet pitävät sitä melko tärkeänä (30,4 %) tai tärkeänä (21,7 %), mutta 30,4 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Arviointikeskuksen vastaajista puolet pitää sitä tärkeänä ja toinen puolisko melko tärkeänä. Yhdyskuntaseuraamustoimiston mukaan se on tiedonhankintamuotona melko merkityksetön (41,7 %) tai melko tärkeä (33,3 %) ja kantaansa ei osannut sanoa 8,3 prosenttia.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	1	1,5	1,5
En osaa sanoa	36	54,5	56,0
Melko tärkeä	10	15,2	71,2
Tärkeä	19	28,8	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 9.4: Tyne-asiakastietojärjestelmän painoarvo soveltuvuusselvityksissä (n=66)

Taulukko 9.4 kuvaa Tyne-asiakastietojärjestelmän painoarvoa soveltuvuusselvityslausunnoissa, jota ei osannut arvioida 54,5 prosenttia vastaajista. Tärkeänä sitä piti 28,8 prosenttia ja melko tärkeänä 15,2 prosenttia; merkityksetön se oli 1,5 prosentin mielestä.

Ristiintaulukoinnin mukaan syyttäjänvirastoista 94,1 prosenttia ja käräjäoikeuksista 87,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa Tyne-asiakastietojärjestelmän painoarvoon soveltuvuusselvityslausunnoissa. Ensimmäisestä vastaajaryhmästä melko tärkeänä sitä piti 5,9 prosenttia ja jälkimmäisestä ryhmästä 8,7 prosenttia; melko merkityksettömänä sitä piti käräjäoikeuksista 4,3 prosenttia. Arviointikeskus pitää Tyne-asiakastietojärjestelmää tärkeänä (71,4 %) tai melko tärkeänä (28,6 %) ja yhdyskuntaseuraamustoimisto vastaavasti myös tärkeänä (75,0 %) tai melko tärkeänä (25,0 %). Vastausten ristiriitaisuus pyytäjä- ja laatijapuolen välillä selittyy pyytäjäpuolen tietämättömyydellä laatijanpuolen asiakastietojärjestelmästä; asia tulee toivottavasti tulevaisuudessa selkenemään, mikäli yhteinen asiakastietojärjestelmä vankilan ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen välillä tulee suunnitellusti käyttöön.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	1	1,5	1,5
En osaa sanoa	2	3,0	4,5
Melko tärkeä	15	22,7	27,2
Tärkeä	48	72,7	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 9.5: Asiakkaan haastattelu ja hänen itse antamiensa tietojen painoarvo soveltuvuus-selvityksissä (n=66)

Asiakkaan haastattelua pidettiin taulukon 9.5 mukaan tietolähteenä tärkeänä 72,7 prosentin mielestä ja melko tärkeänä 22,7 prosentin mielestä. Melko merkityksettömänä tätä piti 1,5 prosenttia ja kantaansa ei osannut sanoa 3,0 prosenttia.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjävirstot arvioivat asiakkaan haastattelua tärkeäksi (47,1 %) tai melko tärkeäksi (41,2 %) ja kantaansa ei osannut sanoa 5,9 prosenttia. Käräjäoikeuksien mukaan se on tärkeä (69,6 %) tai melko tärkeä (26,1 %) ja 4,3 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Arviointikeskuksen mielestä asiakkaan haastattelu on tärkeä (85,7 %) tai melko tärkeä (14,3 %) ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen mielestä korvaamattoman tärkeä (100,0 %) tiedonhankintamuoto. Asiakkaan haastattelu oli kaikkien toimijoiden mukaan tärkeä tai jopa korvaamattoman tärkeä osa soveltuvuuden kartoittamisessa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Ei mitään	2	3,0	3,0
Liite tai enemmän	64	97,0	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 10.1: Asiakkaalle kutsun mukana lähetetään liitteinä muuta tietoa (n=66)

Taulukon 10.1 mukaisesti 97,0 prosenttia lähettää asiakkaalle yhden tai useamman liitteen soveltuvuus selvityksen mukana. Esitteen yhdyskuntapalvelusta lähettää vastaajista 39,4 prosenttia, päihdelomakkeen 22,7 prosenttia ja kartan 12,1 prosenttia. Lisäksi vastaajat mainitsivat lähettävänsä kutsun mukana tietoa soveltuvuus selvityksen tärkeystä sekä kehotuksen ottaa mukaansa mahdolliset soveltuvuuteen vaikuttavat lääkärinlausunnot tai reseptit sekä todistukset koulutuksesta tai työsuhteesta; nämä ilmenivät kohdan "muu" lisäselvityksessä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	11	16,7	16,7
Melko merkityksetön	40	60,6	77,3
En osaa sanoa	3	4,5	81,8
Melko tärkeä	11	16,7	98,5
Tärkeä	1	1,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.1: Koulutuksen painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukon 11.1 vastaajista 60,6 piti koulutuksen merkitystä soveltuvuudessa melko merkityksettömänä, 16,7 prosenttia piti sitä merkityksettömänä ja saman verran melko tärkeänä. Tärkeänä koulutusta piti 1,5 prosenttia. Kantaansa ei osannut sanoa 4,5 prosenttia.

Ristiintaulukoinnissa ilmeni, että syyttäjävirstojen mukaan koulutus on soveltuvuuteen vaikuttavana seikkana 64,7 prosentin mukaan melko merkityksetön, käräjäoikeuksista 56,5 prosentin mukaan melko merkityksetön ja 26,1 prosentin mukaan merkityksetön; myös arviointikeskuksesta 71,4 prosentin mukaan se on melko merkityksetön. Yhdyskuntaseuraamustoimistoista 50,0 prosentin mukaan koulutuksen vaikuttavuus soveltuvuuteen on melko merkityksetön, mutta 41,7 prosentin mukaan melko tärkeä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	2	3,0	3,0
Melko merkityksetön	23	34,8	37,8
Melko tärkeä	31	47,0	84,8
Tärkeä	10	15,2	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.2: Työhistorian painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.2 työhistoriaa pidettiin soveltuvuuteen vaikuttavana tekijänä 47,0 prosentin mukaan melko tärkeänä ja 15,2 prosentin mukaan tärkeänä. Vastaajista 34,8 prosenttia piti sitä melko merkityksettömänä ja 3 prosenttia merkityksettömänä.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjävirstoista 41,2 prosentin mukaan työhistorian vaikuttavuus soveltuvuuteen on melko merkityksetön ja 35,3 prosentin mukaan melko tärkeä; tärkeänä sitä piti kuitenkin 23,5 prosenttia. Käräjäoikeuksista 43,5 prosentin mukaan työhistorian osuus on melko tärkeä ja 34,8 prosentin mukaan melko merkityksetön. Arviointikeskuksista 50,0 prosenttia pitää sitä melko tärkeänä ja 35,7 prosenttia melko merkityksettömänä;

yhdyskuntaseuraamustoimistoista 66,7 prosenttia pitää sitä melko tärkeänä ja 25,0 prosenttia melko merkityksettömänä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	4	6,1	6,1
Melko merkityksetön	22	33,3	39,4
En osaa sanoa	6	9,1	48,5
Melko tärkeä	28	42,4	90,9
Tärkeä	6	9,1	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.3: Työtilanteen painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukon 11.3 mukaisesti työtilanteen merkitystä soveltuvuuteen piti melko tärkeänä 42,4 prosenttia vastaajista ja tärkeänä 9,1 prosenttia; toisaalta 33,3 prosenttia piti tätä melko merkityksettömänä ja 6,1 prosenttia merkityksettömänä.

Syyttäjävirstoista 58,8 prosenttia piti ristiintaulukoinnin mukaan työtilannetta melko tärkeänä seikkana soveltuvuutta selvitetessä ja käräjäoikeuksista samaa mieltä oli 39,1 prosenttia; jälkimmäisestä vastaajaryhmästä 30,4 prosenttia piti sitä kuitenkin melko merkityksettömänä. Arviointikeskuksesta 50,0 prosenttia piti työtilannetta melko merkityksettömänä ja 35,7 prosenttia melko tärkeänä; yhdyskuntaseuraamustoimistoista samaiset luvut ovat 50,0 ja 33,3 prosenttia.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	5	7,6	7,6
En osaa sanoa	1	1,5	9,1
Melko tärkeä	38	57,6	66,7
Tärkeä	22	33,3	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.4: Asumisen painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.4 asumisen painoarvoa soveltuvuudessa pidettiin 57,6 prosentin mielestä melko tärkeänä ja 33,3 prosentin mielestä tärkeänä. Melko merkityksettömänä tämän näki 7,6 prosenttia ja 1,5 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoitaessa syyttäjävirstoista 58,8 prosenttia piti asumista melko tärkeänä seikkana ja 29,4 prosenttia tärkeänä seikkana soveltuvuuden selvittämisessä. Käräjäoikeuksista melko tärkeänä sitä piti 69,6 prosenttia ja tärkeänä 21,7 prosenttia. Arviointikeskuksesta 57,1

prosentin mielestä se on melko tärkeä ja 35,7 prosentin mielestä tärkeä seikka. Yhdyskuntaseuraamustoimistoista 58,3 prosenttia pitää asumistilannetta tärkeänä ja 33,3 prosenttia melko tärkeänä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	1	1,5	1,5
Melko merkityksetön	10	15,2	16,7
En osaa sanoa	4	6,1	22,8
Melko tärkeä	42	63,6	86,4
Tärkeä	9	13,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.5: Perheen ja sosiaalisten suhteiden painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukon 11.5 mukaisesti soveltuvuuteen vaikuttavien seikkojen painoarvona nähtiin perhe ja sosiaalisen suhteet 63,6 prosentin mielestä melko tärkeinä ja 13,6 prosentin mielestä tärkeinä. Melko merkityksettöminä ne kokivat 15,2 prosenttia ja merkityksettöminä 1,5 prosenttia. Vastaajista 6,1 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Syyttäjävirstoista 64,7 prosenttia ja käräjäoikeuksista 65,2 prosenttia piti perhettä ja sosiaalisia suhteita ristiintaulukoinnin mukaan melko tärkeinä seikkoina soveltuvuutta selvitetessä. Arviointikeskuksesta 57,1 prosenttia piti niitä melko tärkeänä ja 28,6 prosenttia melko merkityksettöminä. Samaten yhdyskuntaseuraamustoimistoista 66,7 prosenttia piti niitä melko tärkeänä ja 25,0 prosenttia melko merkityksettöminä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	5	7,6	7,6
En osaa sanoa	2	3,0	10,6
Melko tärkeä	39	59,1	69,7
Tärkeä	20	30,3	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.6: Fyysisen terveydentilan painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.6 fyysinen terveydentila koettiin melko tärkeänä 59,1 prosentin mielestä ja tärkeänä 30,3 prosentin mielestä. Melko merkityksettömänä tämän näki 7,6 prosenttia ja 3,0 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjävirstoista 76,5 prosenttia oli sitä mieltä, että fyysinen terveydentila on melko tärkeä seikka ja 23,5 prosenttia piti sitä tärkeänä. Käräjäoikeuksista

60,9 prosenttia piti sitä melko tärkeänä ja 21,7 prosenttia tärkeänä. Arviointikeskuksista 42,9 mukaan se on melko tärkeä ja yhtä moni on sitä mieltä, että se on tärkeä seikka. Yhdyskuntaseuraamustoimistoista 50,0 prosenttia pitää sitä melko tärkeänä ja 41,7 prosenttia tärkeänä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	5	7,6	7,6
En osaa sanoa	1	1,5	9,1
Melko tärkeä	30	45,5	54,6
Tärkeä	30	45,5	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.7: Psykkisen terveydentilan painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.7 psyykinen terveydentila koettiin 45,5 prosentin mielestä tärkeänä ja yhtä monen mielestä melko tärkeänä. Melko merkityksettömänä tämän kokonaisuuden 7,6 prosenttia ja 1,5 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnin mukaan syyttäjävirstoista 58,8 prosenttia pitää psyykkistä terveydentilaa tärkeänä ja loput melko tärkeänä seikkana. Käräjäoikeuksista 52,2 prosenttia pitää sitä melko tärkeänä ja 34,8 prosenttia tärkeänä. Arviointikeskuksesta 42,9 prosenttia pitää psyykkistä terveyttä tärkeänä ja yhtä moni melko tärkeänä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoista 50,0 prosenttia pitää sitä tärkeänä ja 41,7 prosenttia melko tärkeänä seikkana.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko tärkeä	10	15,2	15,2
Tärkeä	56	84,8	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.8: Päihteidenkäytön painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.8 päihteidenkäytön tila koettiin soveltuvuuteen vaikuttavana tekijänä 84,8 prosentin mielestä tärkeänä ja 15,2 prosentin mukaan melko tärkeänä.

Ristiintaulukoinnin mukaan syyttäjävirstoista 76,5 prosenttia, käräjäoikeuksista 91,3 prosenttia, arviointikeskuksesta 85,7 prosenttia ja yhdyskuntaseuraamustoimistosta 83,3 prosenttia piti päihteidenkäytön tilaa tärkeänä seikkana soveltuvuutta selvitettäessä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	10	15,2	15,2
En osaa sanoa	7	10,6	25,8
Melko tärkeä	20	30,3	56,1
Tärkeä	29	43,9	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.9: Rikoshistorian painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukon 11.9 mukaisesti rikoshistoria vaikuttaa 43,9 prosentin mukaan tärkeänä osana soveltuvuusselvityksessä ja 30,3 prosentin mukaan melko tärkeänä. Melko merkityksettömänä tätä piti 15,2 prosenttia. Vastaajista 10,6 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjävirstoista 58,8 prosentin mukaan rikoshistoria on tärkeä seikka ja 29,4 prosentin mukaan melko tärkeä seikka soveltuvuutta selvitettäessä. Samaten käräjäoikeuksista 52,2 prosentin mielestä se on tärkeä ja 34,8 prosentin mielestä melko tärkeä seikka. Arviointikeskuksista 42,9 prosentin mukaan se on melko merkityksetön ja 21,4 prosentin mukaan tärkeä tai melko tärkeä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoista 33,3 prosentin mukaan rikoshistoria on tärkeä ja yhtä monen mielestä melko tärkeä seikka soveltuvuudessa.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Melko merkityksetön	1	1,5	1,5
Melko tärkeä	9	13,6	15,2
Tärkeä	56	84,8	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.10: Asiakkaan oman motivaation painoarvo soveltuvuudessa (n=66)

Taulukossa 11.10 asiakkaan oma motivaatio oli vastaajista 84,8 prosentin mukaan tärkeä tekijä soveltuvuuden määrittämisessä ja 13,6 prosentin mukaan melko tärkeä. Melko merkityksettömänä sitä piti vain 1,5 prosenttia.

Ristiintaulukoinnissa syyttäjävirstoista 70,6 prosentin, käräjäoikeuksista 91,3 prosentin, arviointikeskuksista 85,7 prosentin ja yhdyskuntaseuraamustoimistoista 91,7 prosentin mielestä asiakkaan motivaatio on tärkeä seikka soveltuvuutta selvitettäessä.

	Frekvenssi	Validi prosentti	Kumulatiivinen prosentti
Merkityksetön	2	3,0	3,0
Melko merkityksetön	2	3,0	6,0
En osaa sanoa	49	74,2	80,2
Melko tärkeä	4	6,1	86,3
Tärkeä	9	13,6	100,0
Yhteensä	66	100,0	

Taulukko 11.11: Muita soveltuvuuden kannalta merkityksellisiä seikkoja (n=66)

Taulukko 11.11 kuvaa kysymystä muista soveltuvuuden kannalta merkityksellisistä seikoista ja kohta oli tarkoituksellisesti laitettu pakolliseksi kysymyskohdaksi, mikä selittää enemmistön ”en osaa sanoa” - vastaukset.

Muita soveltuvuuteen vaikuttavia seikkoja nimettiin soveltuvuusselvityshaastatteluun saapuminen sovitusti ja asiointikunnossa sekä yhteistyökyky ja halu työskennellä. Lisäksi asennoituminen yhdyskuntapalveluun rangaistuksena, aiempien toimeenpanojen sujuminen sekä avoimet rikosasiat vaikuttavat vastaajien mukaan soveltuvuuden selvittämisessä. Joskus myös kulkuyhteydet tai tukitoimien ja toimintaohjelmien järjestämismahdollisuus ovat osaltaan vaikuttamassa lausuntoon.

5.4 Soveltuvuusselvitystyötä edesauttavat

Vastaajien mukaan soveltuvuusselvitystyötä edesauttaa keskeisenä osana toimiva ja rutinoitunut yhteistyö eri viranomaisten ja yhteistyötahojen kesken. Tämä on yhteydessä myös soveltuvuusselvityslausuntojen luotettavuuteen, sillä tehokkaat tiedonhankintamuodot mahdollistavat kattavat asiantuntijalausunnot. Eri toimijoiden sujuva tiedonvaihto keskenään vaikuttaa myös soveltuvuusselvitystyön nopeuteen; kun syyttäjä tekee kattavan lausuntopyynnön hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyä, on myös lausuntojen laatijoilla aikaa vastata pyyntöön tarkoituksenmukaisesti. Työtä nopeuttaa myös asiakkaiden tavoitettavuus päivitettyjen yhteystietojen muodossa, jolloin kutsu soveltuvuusselvityshaastatteluun saavuttaa asiakkaan ja epäsopeva aika voidaan mahdollisesti vaihtaa parempaan, jolloin lausunto saa syvyyttä.

Suurena soveltuvuusselvitystyötä edesauttavana seikkana nähtiin monen vastaajan toimesta asiakkaan yhteistyökyky ja motivaatio, joka ilmenee esimerkiksi saapumalla haastatteluun ajallaan ja asiointikunnossa sekä omatoimisuutena. Myös asiakkaan suhtautuminen yhdyskuntapalveluun rangaistuksena koettiin työskentelyn kannalta myönteisenä. Vastaajien mukaan myös työskentelyjatkumot edesauttavat soveltuvuutta arvioinnissa eli aiempien

yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanojen sekä soveltuvuusselvitysten hyödyntäminen tuo lausuntoon luotettavuutta pitkittäisnäkökulmasta, sillä useimmiten lausunto perustuu asiakirjojen lisäksi vain yhteen haastattelukertaan. Toisaalta nykyinen eriytetty lausuntotyö antaa erään vastaajan mukaan välimatkaa, objektiivisuutta sekä tasalaatuisuutta lausuntotyön toteuttamiseen.

Vastaajat nostivat esiin myös lausunnon laatijoiden tietopohjan yhdyskuntaseuraamuksista ja tässä tapauksessa erityisesti yhdyskuntapalvelusta, jolloin asiakas saa ajankohtaista tietoa rangaistuksen suorittamisesta käytännössä; lausunnon laatijan täytyisi tietää vastaajien mukaan ainakin yhdyskuntapalvelun sisällön, haasteet sekä sen erityispiirteet. Lisäksi riittävä valmistautuminen sekä lausunnon laatijan että asiakkaan toimesta, taustatietojen keruu ja tilanteen luominen avoimeksi asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutukselle edesauttaa lausuntotyön tekemistä. Eräs vastaaja muistutti hyvien työvälineiden roolia toimistossa.

5.5 Haasteet soveltuvuusselvitystyössä

Haasteellisinta vastaajien mukaan soveltuvuusselvityslausuntotyössä on itse soveltuvuuden selvittäminen, sillä tiukat aikataulut ja viranomaisyhteistyön kankeus hankaloittavat luotettavan ja kattavan soveltuvuusselvityslausunnon laatimista. Asiakkaan tavoitettavuus nähtiin haasteellisena ja paikalle tullessaankin asiointikunto tai pikemmin sen olemattomuus yhä kasvavan moniongelmaisuuuden myötä nosti monen vastaajan huolen; pitkät asiointimatkat haastattelupaikalle tuottavat haastetta entisestään. Vaikeina tilanteina vastaajat kokivat myös asiakkaat, jotka eivät syystä tai toisesta saavu soveltuvuusselvityshaastatteluun, mutta pääkäsittelyssä haluavat kuitenkin suorittaa yhdyskuntapalvelun intoa puhuen ja soveltuvuuttaan todistellen. Suurena haasteena nähtiin myös asiakkaan kertoman todentaminen, sillä vastaajien mukaan erityisesti päihteidenkäytön todenmukaisen tilan kartoittaminen tuottaa haastetta. Eräs vastaaja nosti esiin asiakkaan soveltuvuuden tietyille palvelupaikoille ja erityisesti riskialttiille toimipisteille, kuten voisi ajatella esimerkiksi pienten lasten kanssa työskentelyn. Lisäksi on huomioitavaa, että joitakin kielteisen lausunnon perusteita, kuten avoimia rikosasioita, ei voi itse lausuntoon kirjata saati asiakkaalle kertoa.

Huolissaan vastaajat olivat myös yhdyskuntapalvelun rangaistusarvon laskusta. Haastavana koettiin resurssipula sekä soveltuvuusselvitystyötä tekevien keskuudessa, mutta myös palvelupaikkojen vähentymisenä. Tiukat aikataulut syövät lausunnon luotettavuutta ja niiden yksilöllisyyttä ja palvelupaikkojen vähentyessä yhdyskuntapalveluiden suorittaminen venyy. Lisäksi vastaajat huomioivat soveltuvuusselvityksen mahdolliset tukitoimenpiteet, joiden kartoittamiseen ei aikaraamien myötä aikaa useinkaan jää; lisäksi asiakas on lausuntovaiheessa vielä ainoastaan epäilty, joten mahdollinen syyttömyys voi tehdä jo

tehdystä työstä turhaa. Eräs vastaaja ilmaisi huolensa kiireellisyysperusteiden noudattamista kohtaan, joita poliisi, syyttäjä ja tuomioistuin joutuvat lakisääteisesti odottamaan; erityistä huomiota hän kehottaa kiinnittämään tilanteisiin, jossa tätä perustetta sovelletaan johonkin toiseen henkilöön, kuin mistä soveltuvuusselvitystä pyydetään, kuten rikosasioissa, joissa joku vastaajista on vangittuna tai alaikäinen.

5.6 Kehittämiskohteet

Soveltuvuusselvitystyössä kehitettävää oli vastaajien mukaan viranomaisyhteistyön parantaminen sujuvammaksi ja rutinoituneemmaksi. Osa vastaajista piti hyvänä aiempaa mallia, jossa lausuntojen laatiminen tapahtuu toimeenpaneuvassa yksikössä yhdyskuntaseuraamustoimistossa; tällöin hyödytään jatkumoiden roolista asiakasprosessissa. Aiempia soveltuvuusselvityksiä tulisi voida hyödyntää aiempaa enemmän, mikäli asiakkaan olosuhteet eivät ole edellisestä selvityksestä muuttuneet. Asiakkaan tavoitettavuutta vastaajat parantaisivat yhteystietojen päivittämisellä ja kutsun tiedonannolla puhelimitse kirjallisen lisäksi, jolloin mahdollinen haastatteluajankohta olisi keskusteltavissa. Kutsuun kaivattaisiin vaatimus päihteettömyydestä ja itse haastatteluvaiheessa päihdetestauksen mahdollisuus toisi todentamista. Haastatteluun saapumatta jättäminen mielletäisiin rikkeenä, joka vaikuttaisi mahdollisesti yhdyskuntapalveluun tuomitsematta jättämisenä.

Lausuntopyyntöjen toivottaisiin olevan kattavia ja niihin sisältyisi soveltuilta osin teonkuvaus sekä niiden toimittaminen ajoissa laatijoiden tietoon. Asiakkaiden tilanteet kuitenkin muuttuvat, joten ratkaisuna tähän ehdotettiin ehdollisten lausuntojen käyttöä tilanteissa, jossa lausunnon laatimisen ja pääkäsittelyn välisen ajan odotetaan olevan pitkä; esimerkiksi mikäli asiakas toiminnallaan osoittaa lausunnon jälkeisenä aikana todisteellisesti vakaata pyrkimystä muuttaa tilannettaan ennen tuomioistuinkäsittelyä, voi kielteinen muuttua myönteiseksi. Erityisesti haastavimmissa tapauksissa haastatteluja tulisi olla kaksi, jotta pitkittäisnäkökulma vahvistuisi, mutta asiakkaille, joiden soveltuvuus yhdyskuntapalveluun on helposti todennettavissa, voisi lausunnon kieliasu olla suppeampi. Kiireellisyysperusteet tulisi huomioida työtehtävien priorisoinnissa aiempaa paremmin. Vastaajat toivoivat lausuntotyön sähköistämistä, jolloin lausuntoja voitaisiin kirjata muuallakin kuin toimistossa sekä lausuntojen toimittaminen onnistuisi sähköisesti ja paperinen asiakirjaliikenne vähenisi. Tuomion tultua lainvoimaiseksi tulisi tuomitulle asettaa velvollisuus itse ilmoittautua yhdyskuntaseuraamustoimistolle määräajassa palvelussuunnitelman laatimista varten. Palvelupaikkaverkosta tulisi ylläpitää ja uusia toimipisteitä rekrytoida aiempaa suunnitelmallisemmin; palvelupaikkoja tulisi myös kannustaa ja palkita suorittajien vastaanottamisesta.

Arviointikeskuksen lausuntotyön ohjausvastuuta tulisi tukea yhteisillä ohjeilla ja yhtenäisillä linjauksilla toimipistekohtaisten erojen tasoittamiseksi. Soveltuvuusselvityksen tulee pysyä selkeänä kannanottona, jonka päätelmät perustuvat asiakkaan haastatteluun ja hänestä hankittavissa olevaan tietokantaan. Yhdyskuntapalvelun kertalaisuuteen kaivattiin yhtenäistä rajanvetoa, jonka jälkeen ei soveltuvuus selvityspyynnöitä enää tehtäisi. Vastaajat toivoivat lisäksi valtakunnallista ohjausta Keskushallintoyksikön toimesta. Vastaajat peräänkuuluttivat myös työnkiertoa Rikosseuraamuslaitoksen ja -alan toimijoiden kesken.

6 Johtopäätökset

Halusimme opinnäytetyössämme tutkia Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella tapahtuvaa lausuntotyötä ja sen merkityksiä eri toimijoille sekä kartoittaa mahdollisia kehittämis-kohteita. Rikollisuutta ja rikollista käyttäytymistä ei koskaan voida täydellisesti kitkeä, joten on tarkoituksenmukaisempaa pyrkiä löytämään keinoja sen hallitsemiseen ja siitä johtuvien haittojen minimointiin. Tarkoituksenamme oli nostaa esiin näitä toimivia käytänteitä ja toisaalta etsiä mahdollisia eroavaisuuksia, joita olisi mahdollista jalostaa Pitkospuut -hankkeen hengen mukaisesti yhtenäisemmiksi ja aiempaa toimivammaksi; opinnäytetyömme näkökulmaksi valitsimme asiakkaiden tasavertaisuuden, sillä yhdenvertaisuusperiaatteenkin mukaisesti jokaisella rikosseuraamusalan asiakkaalla on oikeus tasapuoliseen kohteluun saamalla palvelua, joka ei ole sidonnainen tiettyyn paikkaan tai työntekijään.

Asiakkaiden yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen muodostaa perustan sekä oikeudenmukaiselle ja tasavertaiselle kohtelulle asiakkaiden välillä, mutta on tiiviisti yhteydessä myös rikollisuuden tehokkaaseen hallitsemiseen. Jokaisella asiakkaalla on oikeus yhdenmukaiseen palveluun, mutta Rikosseuraamuslaitoksella on myös velvollisuus tasavertaiseen kohteluun unohtamatta yksilökohtaisten tarpeiden huomioimista sekä niihin vastaamista, mikä on käytännössä rikollisuuden hallintaa parhaimmillaan. Nämä kaksi puolta eivät ole toistensa vastakohtia, vaan täydentävät toisiaan omista lähtökohdistaan käsin. Yhdenvertaisuus ei myöskään tarkoita absoluuttista tasajakoa, sillä yksilökohtaisten tarpeiden vuoksi toinen asiakas tarvitsee usein enemmän rajoja tai tukea kuin toinen. Käytännössä yhdenvertaisuus taataan yhtäläisillä mahdollisuuksilla palveluihin ja sitä vahvistetaan ihmisen aidolla kohtaamisella.

Tutkimuksemme toimintakaari suunnitteluvaiheesta aina tutkimusten analysointiin ja johtopäätöksiin asti on noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä ja huolellisuutta. Panostimme tutkimuksemme toteutuksen suunnitteluun ja erityisesti kyselylomakkeen laatimiseen, mikä edesauttoi osaltaan työn tavoitteiden toteutumista. Pysyimme myös alkuperäisessä aikataulussamme. Tutkimuksemme validiteetin arvioimme olevan hyvä, sillä kyselylomake rakennettiin sekä omaa ammattitaitoa, työelämän toimijoita sekä ohjaavaa opettajaamme apuna käyt-

täen. Lomake myös testattiin kahdesti ennen kyselyn toteuttamista, joten voidaan väittää sen mittaavan haluttua asiaa. Lisäksi tiedotimme saatekirjeissä opinnäytetyömme tarkoituksesta ja tavoitteista, sekä kehoitimme ottamaan yhteyttä, mikäli kysyttävää tutkimukseen liittyen ilmenee.

Vastausmäärä oli tutkimuksemme kannalta sopiva, jotta se voitiin analysoida luotettavasti; Kaskisen arvion mukaan laskettuna vastausprosenttimme oli kohderyhmästä noin kolmannes. Toisaalta vastausmäärä jäi kuitenkin verrattain pieneksi jotta siitä kyettäisiin vetämään valtakunnallisia johtopäätöksiä. Halusimme heti tutkimuksemme alkuvaiheessa varautua kyselymme alhaiseen vastaajamäärään, joten tutkimuksemme reliabiliteettia nostaaksemme pyrimme motivoimaan potentiaalisia vastaajia henkilökohtaisilla puhelinsoitoilla kuhunkin toimipisteeseen, kohteliaalla saatekirjeellä sekä helposti lähestyttävällä kyselylomakkeella. Itse kyselylomakkeessa laitoimme useimmat kohdat pakollisiksi, jolloin suurimpaan osaan kysymyksistä vastasivat kaikki 66 vastaajaa. Luotettavuutta nostettiin myös mittaamalla samaa asiaa eri näkökulmasta; erityisesti lomakkeen väitekohdat muotoiltiin ilmiötä kärjistäen. Kokonaisotoksen suuruutta pyrittiin kartoittamaan sekä puhelinsoitoilla, kyselylomakkeen avulla sekä toisen saatekirjeen ohessa, mutta johdonmukaista määrää emme saaneet selville, mikä tietysti osaltaan vähentää reliabiliteettia. Mikäli vastaajamäärä olisi jäänyt huomattavan alhaiseksi tai jos tutkimusdatan validiteetissa olisi ollut huomattavissa ristiriitaisia seikkoja, sisällytimme kyselylomakkeeseen myös vapaaehtoisen kohdan vastaajan yhteystiedoille; puheluiden avulla olisimme näin ollen ottaneet käyttöön myös teemahaastattelut puhelimitse, jolloin tutkimusdatan syventäminen olisi ollut mahdollista.

Vastauksia analysoitaessa totesimme, että selkeitä ja suuria eroja soveltuvuus selvityslausuntoja pyytävien ja niitä laativien tahojen kesken ei noussut esiin. Tämä kertoo yhdyskuntapalvelun ja siihen liittyvän soveltuvuus selvityksen merkityksisyyden yhtenäisyydestä eri toimijoiden kesken, mikä edesauttaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta; vastauksena tutkimusongelmaamme saimme todeta käytäntöjen olevan yllättävänkin yhtenäisiä ainakin merkityskysymyksen osalta. Yhtenä selkeimmistä eroista esiin nousi kuitenkin pyytäjäpuolen näkemys siitä, että yhdyskuntapalvelu on ensisijaisesti rangaistus. Käräjäoikeuden ja syyttäjän kanta soveltuvuutta puntaroidessa oli monen väitteen kohdalla tiukempi kuin muiden vastaajatahojen; esimerkiksi päihteiden käytöllä on käräjäoikeuksien näkemyksen mukaan suurempi painoarvo kuin muiden vastaajien keskuudessa. Päihteiden käytön kartoittamisen tärkeys nousi esiin selkeästi kaikkien vastaajien kesken ja tämä seikka tukee teoreettisessa viitekehityksessä käsitellyä yhdyskuntapalveluiden keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä; päihteiden käyttö on yleisin syy yhdyskuntapalvelun keskeyttämiseen ja päihteiden käytön tila tulisikin selvittää tarkasti jo lausuntovaiheessa. Tutkimustuloksissa nostettiin kuitenkin esiin myös päihteiden käytön kartoittamisen haasteellisuus, mikäli se perustuu vain asiakkaan kertomaan. Toinen mielen-

kiintoinen seikka koski laatijapuolen näkemystä lausuntojen laatimiseen vaadittavasta erityisammattitaidosta; laatijapuolen kanta asiaan ei ollut pyytäjiin verrattuna yhtä ehdoton.

Tutkimustuloksemme noudattelivat joiltain osin Keinäsen tilastollista analyysiä yhdyskuntapalvelun keskeyttämiseen johtavista seikoista, joita olivat järjestyksessään vakava päihdeongelma, yli 100 tunnin tuomio, asumisvaikeudet, toimeentulovaikeudet sekä työttömyys. Oman tutkimuksemme mukaan suurin painoarvo soveltuvuutta selvitettäessä on asiakkaan haastattelulla, josta ilmenee monesti juuri nämä seikat, joita myös Keinänen peräänkuuluttaa jo soveltuvuutta selvitettäessä tarkasteltavaksi. Tutkimuksemme mukaan myös asiakkaan omalla motivaatiolla on suuri merkitys rangaistuksen suorittamisessa, sillä hänen ajattelunsa ja asenteensa sekä itse yhdyskuntapalvelua että omaa soveltuvuuttaan kohtaan ovat avainasemassa pohdittaessa rangaistusvalintaa. Päihteiden käyttöaste ja varsinkin psyykinen terveydentila tulisi tutkimuksemme mukaan ottaa erityishuomion alle soveltuvuutta selvitettäessä, mutta myös asumis- ja perheasiat sekä muut sosiaaliset suhteet tulee käydä asiakkaan kanssa huolellisesti läpi lausuntotilanteessa.

Selkeä yhteinen kanta oli tutkimuksessamme tuomittujen yhdyskuntapalveluiden määrässä; maksimissaan kolme yhdyskuntapalvelua on perusteltua tuomita ja muut vastausvaihtoehdot saivatkin vain hajaääniä. Kuitenkin tässä väitteessä tiukimman linjan ottivat syyttäjänvirastot; hajontaa tuli muiden vastaajajoukkojen sisällä, mutta syyttäjät olivat kautta linjan sitä mieltä, että ehdoton maksimi on kolme yhdyskuntapalvelua. Tähän asiaan toivottiin selkeää ohjeistusta, jotta alueelliset erot saataisiin tasattua ja näin taattaisiin yhdenmukainen kohtelu toimipaikasta riippumatta. Soveltuvuusselvityksen tarpeellisuutta yhdyskuntapalveluun tuomittaessa pitivät laatijapuolet tärkeämpänä kuin pyytäjäpuoli; toisin sanoen syyttäjät ja käräjäoikeudet eivät pidä soveltuvuusselvityslausuntoa tuomion kannalta yhtä tarpeellisena kuin arviointikeskukset ja yhdyskuntaseuraamustoimistot. Toisaalta taas lausunnon pyytäjät pitivät lausuntoa soveltuvuudesta tärkeänä mietittäessä rangaistusmuotoa laatijoita selkeämmin. Tämä selittyy työtehtävien sekä lausuntojen käytön erilaisuudella vastaajajoukkojen välillä.

Kaikki pitivät viranomaisyhteistyötä tärkeänä seikkana soveltuvuutta selvitettäessä ja asioita varmennettaessa; näin saadaan tarkempi ja yhtäläillä luotettavampi kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta. Toisaalta viranomaisyhteistyön kankeus nostettiin esiin yhtenä työtä hankaloittavana seikkana ja tämä nostettiin esiin yhtenä kehittämisen kohteena. Lisäksi lausuntotyön sähköistämistä toivottiin kiireen helpottamiseksi sekä paperipostin vähentämisen vuoksi. Kiire ja asiakkaiden joskus hankalakin tavoitettavuus nähtiin haasteina soveltuvuutta selvitettäessä; lisäksi tilanteet, joissa asiakasta ei tavoiteta, mutta joissa asiakas käräjäoikeudessa vakuuttaa suoriutuvansa mahdollisesta yhdyskuntapalvelusta nähtiin haasteellisena. Niin lausuntojen laatijoiden keskuudessa vallitseva resurssipula kuten myös palvelupaikkojen vähentymi-

nen nostettiin esiin yhtenä haasteena työn kannalta myös tulevaisuudessa. Osassa vastauksista oltiin sitä mieltä, että lausuntotyö olisi tarkoituksenmukaisempaa toimeenpaneavassa yksikössä eli yhdyskuntaseuraamustoimistossa.

7 Pohdinta

Rikosseuraamusalan strategian 2011-2020 mukaisesti seuraamusten painopistettä pyritään siirtämään vapaudessa täytäntöön pantaviin rangaistuksiin. Seuraamusten sisältöä ja vaikuttavuutta sekä yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä pyritään myös kehittämään. Samaisen strategian myötä myös rikosseuraamusalan toiminnan laatu ja yhdenvertaisuus taataan muun muassa käsikirjoilla ja yhtenäisillä linjauksilla eri toimijoiden kesken. Pyrkimysten edesauttamiseksi tarvitaan Pitkospuut -hankkeen tavoitteen mukaisesti juuri työelämän toimijoiden tieto- ja taitopohjaa. Rikosseuraamuslaitoksen arvopohja rakentuu ihmisarvon kunnioittamisesta ja oikeudenmukaisuudesta, jotka käytännössä tarkoittavat muun muassa rikosseuraamusalan asiakkaiden kohtelemista tasavertaisesti. Opinnäytetyömme pyrkikin hankkeen alaisuudessa vastaamaan tavoitteisiin yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvitysten osalta erityisesti asiakkaiden tasa- ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Tutkimuksemme yhdyskuntapalvelua ja siihen liittyvää soveltuvuusselvitystä koskien toteutui kirjattujen tavoitteidemme mukaisesti; kartoitimme sekä itse seuraamusta että siihen liittyvää lausuntotyötä koskevia kokemuksia, niiden merkityksiä eri toimijoille sekä erilaisia kehittämisen kohteita eri toimijoiden näkökulmasta. On tutkittu, ettei äärimmäinen sanktioankaruus pure, joten on tarkoituksenmukaisempaa pyrkiä lisäämään rikosentekijän valmiuksia toimia rikoksettoman elämäntavan mukaisesti; tämä on kirjattu myös Rikosseuraamuslaitoksen ensisijaiseksi tavoitteeksi. Tutkimustuloksistamme oli havaittavissa, ettei yhdyskuntapalveluakaan nähdä ensisijaisesti rangaistuksena, vaan alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti myös kuntouttavana ja asiakasta tukevana seuraamuksena. Rikoskierteen katkaisussa yhdyskuntapalvelu saattaa olla hyvinkin tehokas, mikäli oikeat tukitoimet löytyvät ja ovat mahdollista toteuttaa; tällöin myös asiakkaan yhteiskuntaan integroituminen ja rikoksettoman elämäntavan omaksuminen ovat aiempaa todennäköisempiä. Maallikko saattaa mieltää yhdyskuntapalvelun rangaistusarvon vähäisenä, mutta oma tutkimuksemme tukee aiempia, joiden mukaan yhdyskuntapalvelu on rangaistusmuotona asiakkaalle vaativa ja haasteellinen; sen suorittaminen vaatii säännöllistä ja päihteetöntä elämäntapaa.

Soveltuvuusselvitysten osalta vastaukset eri toimijoiden kesken olivat yllättävän yhdenmukaisia, mutta myös kehittämiskohtia löytyi; erityisesti lausuntojen laatimiseen vaadittavan erityisammattitaidon arvo lausuntojen pyytäjien ja niitä laativien kesken oli yllättävä. Soveltuvuuden selvittämiseen ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoon tulisi tulevaisuudessa kehittää

aiempaa enemmän työkaluja, kuten Keinänenkin omassa teoksessaan esittää, esimerkiksi tilastolliseen analyysiin perustuvia todennäköisyyksiä, joiden pohjalta voitaisiin ennustaa asiakkaan todennäköisyys suorittaa yhdyskuntapalvelu sekä ohjata matalan riskin omaavia asiakkaita vähäisemmän valvonnan omaaviin palvelupaikkoihin. Tällöin myös vähäiset resurssit tulisi kohdennettua tarkoituksenmukaisesti.

Kuten Matti Lainekin totesi, ei kriminaalipolitiikka ole rikollisuuden ja rikollisen käyttäytymisen kontrolloinnissa yksin, vaan yhteistyö sosiaali- ja päihdepolitiikan kanssa tulisi olla jouhevaa. Myös oman tutkimuksemme tulokset peräänkuuluttavat eri viranomaisten saumatonta yhteistyötä sekä lausuntojen laadun, mutta myös yhä vähenevien resurssien vuoksi. Omaksutun arvopohjan ohessa tarvitaan työn tehokkuuden takaamiseksi ylhäältä tulevien lakien ja asetusten lisäksi myös yhteisiä linjauksia ja toimintaohjeita, unohtamatta kuitenkin jokaisen asiakkaan yksilöllisiä tarpeita. Rantasenkin mukaan ammatillisuus rikosseuraamusalalla tarkoittaa muun muassa yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, arviointi- ja kehittämistyötä, oman toiminnan reflektointia sekä kykyä toimia alan arvojen ja linjausten mukaisesti, vaikka tämä muodostaisi ristiriidan oman ajatusmaailman kanssa. Yhteiset linjaukset sekä eri toimipisteiden välillä että eri työntekijöiden kesken ovat ensiarvoisen tärkeitä yhdenvertaisuusperiaatteen takaamiseksi ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun varmistamiseksi.

LÄHTEET

- Harrkikari, T. 2010. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta- Toimijat, prosessit ja sisällöt. Rikosseuraamusalan julkaisuja 2/2012. Viitattu 29.9.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/51293.htm>
- Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka. 2007. Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007 - 2011. Viitattu 29.9.2012. <http://www.om.fi/1172045298080>
- Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Jyväskylä: Tietosanoma Oy.
- Laki Rikosseuraamuslaitoksesta. 27.11.2009. FINLEX - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 29.9.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>
- Lappi-Seppälä, T. 2009. Crime prevention and community sanctions in Scandinavia. International senior seminar: Promoting Public Safety and Controlling Recidivism Using Effective Interventions with Offenders: An Examination of Best Practices. Resource material series no.74. Viitattu 3.10.2012. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No74/No74_06VE_Seppala2.pdf
- Linderborg, H. 2003. Yhdyskuntapalvelu rangaistuksena Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003):1 35 Viitattu 29.9.2012.
<http://www.stakes.fi/yp/2003/1/031linderborg.pdf>
- Kananen J. 2008. Kvantti - Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Keinänen, A. 2008. Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena. Akateeminen väitöskirja. Joensuun yliopisto. Viitattu 29.9.2012.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-169-4/urn_isbn_978-952-219-169-4.pdf
- Keinänen, A. 2005. Tilastollinen analyysi yhdyskuntapalvelun keskeytymiseen vaikuttavista riskitekijöistä liikennerikoksista tuomituilla. Viitattu 29.9.2012.
<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/2730.pdf>
- Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen - Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 66.
- Rautiainen M. 2008. Yhdyskuntapalvelun soveltuvuusarvioinnin, tuomitsemisen ja palvelun suorittamisen yhdenvertaisuus. Edilex 2008/14. Viitattu 29.9.2012.
<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/5374.pdf>

Rautniemi, L. 2009. Vapaus - suuri vankila Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskuntaan sijoittuvana rangaistuksena. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2009. Viitattu 29.9.2012. <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/5qlvgx554.pdf>

Rautniemi, L. 2012. Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskunnan ja valtion rajamailla. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 29.9.2012. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8791-0.pdf>

Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen -työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston monisteita 5/2008. Viitattu 29.9.2012. <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/z9ghz.pdf>

Rikosseuraamusalan strategia 2011-2020. 17.1.2011. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 29.9.2012. <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ezg5sofwogs0.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. RISE Keskushallinto. Viitattu 29.9.2012. <http://www.rikosseuraamus.fi>

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Hakapaino Oy.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Talentum.

Valtioneuvoston asetus yhdyskuntapalvelusta. 13.1.2011. FINLEX - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 29.9.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110004>

LIITTEET

Kyselylomake

Lomakkeeseen on kirjattu kysymyksiä koskien yhdyskuntapalvelua sekä siihen liittyvää soveltuvuusselvitystä. Tarkoituksena on vastata annettujen vaihtoehtojen mukaisesti sekä lopuksi ottaa vapaasti kantaa soveltuvuusselvityksiä koskeviin käytäntöihin. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä ja kyselylomakkeita tullaan tarkastelemaan vastausten yhteenvedona. Kysymys numero 10 on tarkoitettu vain lausuntojen laatijoille.

Taustatiedot

1. Toimipisteesi?

- Syyttäjänvirasto
- Käräjäoikeus
- Arviointikeskus
- Yhdyskuntaseuraamustoimisto

Toimipaikkasi?

2. Millä tavoin työsi liittyy soveltuvuusselvityksiin?

- Soveltuvuusselvitysten pyyntö
- Soveltuvuusselvitysten laatiminen
- Muu

Mikä?

3. Koulutuksesi?

4. Kuinka monta kollegaa sinulla on toimipaikassasi?

5. Työkokemuksesi kyseisissä tehtävissä? Ilmoita vuosien ja täysien kuukausien tarkkuudella.

Yhdyskuntapalvelu

6. Yhdyskuntapalvelu

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Yhdyskuntapalvelun ensisijainen merkitys on rangaista rikoksentekeijää.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdyskuntapalvelun tärkein tarkoitus on tukea ja kuntouttaa asiakasta.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdyskuntapalvelu vaikuttaa tehokkaasti rikoskierteen katkaisussa.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdyskuntapalvelu ehkäisee syrjäytymistä.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdyskuntapalvelu on valtiolle ainoastaan keino säästää.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdyskuntapalvelu on rangaistusmuotona asiakkaalle vaativa.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Kuinka monta yhdyskuntapalvelua yhdelle henkilölle on mielestänne tarkoituksenmukaista tuomita?

Perustele kantasi.

Soveltuvuus selvitys

8. Soveltuvuus selvitys

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden määrä.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuuteen vaikuttaa ratkaisevasti aiempien yhdyskuntapalveluiden sujuvuus.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuus selvitysten laatimiseen vaaditaan erityisammattitaitoa.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuuden selvittäminen on yksinkertaista.	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan koko elämänselityksen kartoittaminen on välttämätöntä soveltuvuuden selvittämiseksi.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuus selvityksessä tärkeintä on asiakkaan oma näkemys soveltuvuudestaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuus selvitys lausunto on yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen kannalta välttämättömän tarpeellinen.	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltuvuus selvitys lausunto ohjaa usein rangaistusmuodon valintaa.	☐	☐	☐	☐	☐

9. Kuinka suuren painoarvon annat seuraaville tiedonhankintamuodoille soveltuvuus selvityslausunnoissa?

	Merkityksetön	Melko merkityksetön	En osaa sanoa	Melko tärkeä	Tärkeä
Rikosrekisteriote	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisin tiedot	☐	☐	☐	☐	☐
Vankitietojärjestelmä	☐	☐	☐	☐	☐
Työne-asiakastietojärjestelmä	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan haastattelu	☐	☐	☐	☐	☐

Mitä muita tiedonhankintamuotoja tulisi käyttää hyväksi soveltuvuutta selvitetessä?

10. Mitä liitteitä asiakkaalle lähetetään soveltuvuus selvityskutsun mukana? Mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehdoista. HUOMIO. Tämä kysymys on tarkoitettu vain lausuntojen laatijoille.

- Ei mitään
- Esite yhdyskuntapalvelusta
- Päihdelomake
- Kartta
- Muu

Mikä?

11. Soveltuvuuteen vaikuttavien seikkojen painoarvo

	Merkityksetön	Melko merkityksetön	En osaa sanoa	Melko tärkeä	Tärkeä
Koulutus	☐	☐	☐	☐	☐
Työhistoria	☐	☐	☐	☐	☐
Työtilanne	☐	☐	☐	☐	☐
Asuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Perhe ja sosiaaliset suhteet	☐	☐	☐	☐	☐
Fyysinen terveydentila	☐	☐	☐	☐	☐
Psyykkinen terveydentila	☐	☐	☐	☐	☐
Päihteidenkäyttö	☐	☐	☐	☐	☐
Rikoshistoria	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan oma motivaatio	☐	☐	☐	☐	☐
Muu	☐	☐	☐	☐	☐

Mikä?

12. Mitkä asiat edesauttavat soveltuvuus selvitystyön sujuvuutta? Mainitse esimerkkejä toimivista käytänteistä.

13. Mitä haasteita on olemassa soveltuvuus selvityksiä koskien?

14. Mainitse kehittämisehdotuksia liittyen soveltuvuus selvityksiin.

15. Muita kommentteja tai palautetta aiheeseen tai lomakkeeseen liittyen?

Kiitoksia vastauksistanne!

Voitte vapaaehtoisesti antaa puhelinnumeronne mahdollista aihetta koskevaa lisäyhteydenottoa varten.

Tietojen lähetyks

Saatekirje 1.

Tervehdys.

Olemme kolmannen vuoden rikosseuraamusalan opiskelijoita Laurea Tikkurilasta. Työstämme opinnäytetyötämme, jonka aiheena on Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen koordinoiman Pitkospuut -hankkeen alkukartoitus yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvitysten osalta. Tarkoituksenamme on selvittää alueen lausuntotyötä koskevia kokemuksia, sen merkityksiä eri toimijoille sekä mahdollisia kehittämisen kohteita eri toimijoiden näkökulmasta. Kyselytutkimuksemme kohderyhmänä ovat soveltuvuusselvityslausuntojen pyytäjät kuten syyttäjänvirastot ja käräjäoikeudet sekä lausuntojen laatijat eli arviointikeskukset ja osa yhdyskuntaseuraamustoimistoista.

Tutkimusaineisto kerätään sähköisen kyselylomakkeen avulla ja tavoitteena on, että jokaisella kohderyhmään kuuluvalla toimijalla olisi mahdollisuus vastata kyselyymme; toiveemme onkin, että tämä sähköposti saavuttaisi heistä mahdollisimman monta. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä ja kyselylomakkeita tullaan tarkastelemaan vastausten yhteenvetona. Vastausaikaa on neljä viikkoa.

Kyselylomake löytyy osoitteesta:

<https://elomake3.laurea.fi/lomakkeet/5456/lomake.html>

Kiitoksia jo etukäteen vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin:

Jenni Pesonen & Teresa Rasku

Saatekirje 2.

Tervehdys.

Toivottavasti opinnäytetyömme kyselylomake yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksiä koskien on saavuttanut kaikki potentiaaliset vastaajat kohderyhmästämme. Muistuttaisimme vielä, että vastausaikaa on noin viikko jäljellä.

Kyselylomake löytyy osoitteesta:

<https://elomake3.laurea.fi/lomakkeet/5456/lomake.html>

Pyytäisimme vielä esimiehiä jokaisesta toimipaikasta ilmoittamaan toimipistekohtaisesti työntekijämäärän, joka on tekemisissä soveltuvuusselvitysten kanssa; tämä tieto auttaisi meitä luotettavan vastausprosentin määrittämisessä. Henkilömäärät voi lähettää sähköpostitse joko osoitteeseen jenni.pesonen@laurea.fi tai teresa.rasku@laurea.fi.

Suuri kiitos vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin:

Jenni Pesonen & Teresa Rasku

PS. Mikäli kysyttävää tutkimukseemme liittyen ilmenee, saa meihin yhteyden parhaiten sähköpostilla jenni.pesonen@laurea.fi tai teresa.rasku@laurea.fi

02.12.2011

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue
Arviointikeskus
PL 324
70101 KUOPIO

Arviointikeskuksen lausuntotyön ohjaushanketta koskeva toimeksianto

Itä- ja Pohjois-Suomen arviointikeskus perustaa osaksi kehittämistyötään hankkeen, jonka tarkoituksena on luoda yhteisiä käytäntöjä alueella tehtävään lausuntotyöhön ja erityisesti sen sisällöllisiin ratkaisuihin vuonna 2010 perustetun Rikosseuraamuslaitoksen yhteisen organisaation kehittämislinjausten mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallinto on osoittanut lausuntotyön ohjauksen arviointikeskuksille.

Toimeksianto koskee arviointikeskuksessa ja yhdyskuntaseuraamustoimistossa laadittavien soveltuvuus selvitysten, seuraamus selvitysten ja nuorisorangeistuksen sekä valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelmien ohjausta.

Hankkeen sisältö perustuu käyttäytymisen pitkittäisiä tapahtumasarjoja ja erityisesti rikollisen käyttäytymisen pitkittäisiä ilmiöitä kuvaavaan tieteelliseen ja kokemusperäiseen tietoon. Pitkittäisnäkökulma on valittu yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden yhteisten asiakkaiden kehityspolkujen tunnistamiseen sopivana tietopohjana. Sen toimitavuudesta on aikaisemman Kaakkois-Suomen sijoittajayksikön ja Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteistyössä saatuja havaintoja. Hankkeessa hyödynnetään sitä käytännön kokemusta, jota sekä arviointikeskuksilla, yhdyskuntaseuraamustoimistoilla että vankiloilla on yhteisistä asiakkaista.

Hankkeen tehtävät ovat:

1. toimia yhtenä lausuntotyön ohjauksen työvälineistä ja vahvistaa ohjauksen relevanssia
2. vahvistaa lausuntotyön yhteistä teoreettista näkemystä ja käsitejärjestelmää
3. lisätä yhteistä ammatillista vuorovaikutusta lausuntotyöstä vastaavien työntekijöiden kesken
4. vahvistaa niitä työtapoja, joiden avulla voidaan tuottaa tuomioistuimille oleellista tietoa päätöksentekoa varten
5. luoda ja kokeilla yhteistyömalleja arviointikeskuksen, yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden kesken erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden riskit ja tarpeet ovat suurimmat.

ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN RIKOSSEURAAMUSALUE

Arviointikeskus/Kuopion toimipaikka

Käyntiosoite
Vankilakatu 3
70100 KUOPIO

Postiosoite
PL 324
70101 KUOPIO

Puhelin
010 36 87000

Telekopio
010 36 87779

Sähköpostiosoite
arke.ipra@om.fi

2(3)

Hanke toteutetaan kahden ja puolen vuoden aikana siten, että kukin kalenterivuosi muodostaa oman vaiheensa. Hanke käynnistetään vuoden 2012 alussa aloitusseminaarilla. Hankkeen päätösseminaari pidetään vuoden 2014 aikana. Hankkeen nimeksi on hankittu ehdotuksia Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen työntekijöiltä. Nimeksi on valittu Pitkospuut.

Hankkeen organisaatio

Hanketta johtaa ja sen tiedottamisesta päättää arviointikeskuksen johtaja. Arviointikeskuksen johtoryhmä vastaa yhdessä johtajan kanssa käytännön toteutuksesta.

Hankkeelle perustetaan ohjausryhmä, jonka tehtävänä on seurata, arvioida ja tukea hanketta. Ohjausryhmään on kutsuttu erityisasiantuntija Tiina Vogt-Airaksinen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä, kehittämispäällikkö Juha Parkkisenniemi Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksesta ja johtaja Tuula Tarvainen Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimistosta ja Laukaan vankilasta sekä erikoissuunnittelija Sari Kosonen arviointikeskuksen Mikkelin toimipaikasta, erikoissuunnittelija Pia Andersson Etelä-Suomen arviointikeskuksesta ja erikoissuunnittelija Tuija Hämäläinen Länsi-Suomen arviointikeskuksesta. Ohjausryhmän kutsuu koolle arviointikeskuksen johtaja ja sen sihteerinä toimii erikoissuunnittelija Kosonen. Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen arviointikeskuksesta nimetyt ohjausryhmän jäsenet toimivat hankkeen yhdyshenkilöinä omassa arviointikeskuksessaan.

Hankkeen pilotointiympäristönä toimii arviointikeskuksen Jyväskylän toimipaikka, jonka erikoissuunnittelijat vastaavat pilotoinnin toteuttamisesta arviointikeskuksen johtoryhmän ohjauksessa. Jyväskylän toimipaikka työskentelee Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä ja sillä on hyvät edellytykset luoda uusia toimintamalleja arviointityöhön. Lisäksi Jyväskylän toimipaikan erikoissuunnittelijat osallistuvat arviointikeskuksen johtoryhmän ohjeiden mukaisesti koulutuspäivien ja seminaarien järjestämiseen. Pilotointiympäristön erikoissuunnittelijoille tarvitaan ulkopuolisen työhöhaajan antama ryhmätyönohjaus.

Hankkeen tapahtumiin osallistuvat arviointikeskus, yhdyskuntaseuraamustoimistot ja sisällön perusteella erikseen kutsuttuina vankiloitten edustajat. Yhdyskuntaseuraamustoimistoja pyydetään nimeämään kuhunkin toimistoon hankkeen vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on huolehtia oman työyhteisönsä perehtyneisyydestä hankkeen etenemiseen ja sisältöön.

Jyväskylän toimipaikan erikoissuunnittelijat toimivat hankkeen toteutuksen kannalta keskeisessä pilotointitehtävässä. Muista toimipaikoista nimetään hankkeelle vastuuhenkilö. Vastuuhenkilöinä toimivat erikoissuunnittelijat Sari Kosonen (Mikkeli), Virpi Kiiski (Kuopio) ja Kati Kaarlejärvi (Oulu). Arviointikeskuksen työntekijöille voidaan erikseen sovittaessa lisäksi osoittaa erityisiä tehtäviä hankkeessa.

Hankkeen työtavat

Hankkeen työskentelyn rungon muodostaa syys- ja kevätkausittain toteutettavat seminaarit ja koulutuspäivät, joita järjestetään suunnitelman mukaisesti yhteensä viisi kertaa. Niissä käytetään alan asiantuntijoiden lisäksi hankkeen tietopohjaan perehtyneitä ulko-

3(3)

puolisia asiantuntijoita. Yhteisillä päivillä sovitaan pilotoinnin sisällöstä ja raportoinnista hankkeen tilaisuuksissa.

Yhteisissä tilaisuuksissa hahmoteltuja malleja kokeillaan pilottityönä arviointikeskuksen Jyväskylän toimipaikassa, jonka työntekijät raportoivat arviointikeskuksen johtoryhmälle havainnoistaan.

Arviointikeskuksen yhdyskuntaseuraamustoimistoille järjestämät Lausuntotyön ajankohdittaiset –työkokoukset liitetään hankkeeseen siten, että niissä käsitellään seminaareissa ja koulutuspäivillä esille nousseita teemoja ja pilotoinnin kokemuksia.

Hankkeen aihepiiriä tarjotaan opinnäytetöiden aiheiksi sekä alan sisällä että ulkopuolisille opiskelijoille, joiden osallistuminen hankkeeseen suunnitellaan tavanomaisen käytännön mukaan hankittavan tutkimusluvan perusteella ja arviointikeskuksen johtoryhmän työnä.

Hankkeen raportointi

Hankkeen tapahtumat ja kokemukset raportoidaan kertyvällä aineistolla. Hankkeen päättymisvaiheessa aineistosta laaditaan yhteenveto, johon sisällytetään lausuntotyön suosittukset ja jossa määritellään jatkotoimenpiteet. Opinnäytetöitä voidaan liittää raportointiaineistoon.

Hankkeen rahoitus

Hanke on arviointikeskuksen tehtäviin kuuluvaa kehittämistyötä, jolla ei ole erillisrahoitusta, ellei toisin päätetä. Hankkeen tehtävät hoidetaan virkatyönä. Arviointikeskuksen johtoryhmä seuraa hankkeesta aiheutuvaa työmäärää. Hankkeeseen osallistuvat yksiköt seuraavat oman yksikkönsä hankkeesta aiheutuvaa työmäärää.

Pilotointiympäristön kulut muodostuvat ulkopuolisen työnohjaajan antamasta ryhmätyönohjauksesta.

Koulutus- ja seminaaripäivien kustannukset muodostuvat kouluttajien palkkioista ja matkakuluista, osallistujien matkustussäännön mukaisista kuluista ja järjestelyjen, kuten tilavuokrien kuluista. Hankkeen onnistumisen kannalta on tärkeää, että näihin tilaisuuksiin voi osallistua mahdollisimman moni työntekijä, mikä on otettava huomioon kustannuksia arvioidessa.

Opinnäytetyön tekijöille ei makseta palkkiota. He voivat osallistua maksutta niihin hankkeen tapahtumiin, jotka arviointikeskuksen johtoryhmä on todennut tutkimussuunnitelman kannalta oleellisiksi.

Liisa Riittinen
Arviointikeskuksen johtaja